

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Qvaestio XXIX. De personis diuinis, in quatuor articulos diuisa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

relationis terminus realem habet ordinem & respectum ad alterum; quamobrem S.D. hic non recessit relativa tertij modi apud Arist. *s. Metaph.* quæ sunt mensuræ & mensurabilis; hec enim non sunt inter res eiusdem ordinis, atque ideo non sunt mutua quo ad realitatem & ad rem propositam minimè pertinebant.

Secundum est, quod hic obseruat Caiet. ex D. Th. de pot. Dei, q. 7. a. 9. nimis diuisiōnē illam fundamenti relationis realis quo ad quantitatem intelligendam esse sub disiunctione scilicet vel secundum rem vel secundum modum, id est, aut de quantitate praedicali, aut de remodum quantitatis habente, prout unum in substâlia facit idem, & sic fundat relationem identitatis; & unum in qualitate facit simile, & numerus siue multitudine diuersum in eisdem & dissimili, secundum quod aliquid magis vel minus consideratur; sic enim unum album altero dicitur albus, ut ibidem ait S. Th. Constat autem unitate & numerum ac multitudinem modos quosdam exprimere quantitatis. Et quamvis inueniatur in diuinis modis quantitatis: cum sit in Deo unitas essentia, & magnitudo, qua nihil est aliud quam perfectio naturæ ipsius, vt ait S. Th. *infra* q. 42. a. 4. quæ substantia vnitatis & magnitudo relationē fundat similitudinis & qualitatis inter personas in una diuinitatis essentia subsistentes; quia tamen huiusmodi relationes in Deo non sunt reales, sed rationis tantum, vt probat S.D. *infra* q. 42. a. 1. ad 4. & *ibid.* Cai. & hic non erat locus agendi de qualitate, & similitudine personarū diuinarū; idcirco satis fuit doctrinæ praesentis articuli relationem illam realēm à diuinis excludere, que materialē consequitur quantitatem; carum verò quæ ad vnitatem & magnitudinem diuinæ naturæ consequuntur, disputationem proprio loco referuare, veritatem interim significando, vt hic apparet in *repons. ad 4.* Ex quo patet vanam esse censuram Molinæ de efficacia rationis D. Th.

Soluitur ap-
parentes con-
tradicio D.
Thos.

Tertium est, D. Th. hic docere praedictas quatuor relationes fundari in actionibus immanentibus: cuius oppositum videtur affirmare in *i. dist.* 26. q. 1. a. 1. vbi docet eas fundari supra naturam diuinam. Soluitur autem siue conciliatur haec apparen̄s contradic̄tio distinguendo considerationem naturæ & actionis diuinæ, que potest esse duplex: *Vno modo* sumendo diuinam naturam siue essentiam præcisè, & similiter actionem præcisè; & hoc modo neque essentia neque actiones fundamenta sunt relationum; Nam si sola esset essentia, quæ relationes fundaret, non possent ab initio realiter esse distinctæ: si verò sola sumantur actiones immanentes præcisa natura, nec processio verbi esset generatio personæ subsistentis, nec processio amoris esset spiratio personæ Spiritus sancti, ac proinde non essent illæ quatuor sed aliae longè diuersæ relationes in Deo. *Alio itaque modo* possunt essentia diuina & actiones considerari, quatenus unum est sub alio, scilicet essentia sub actione & passione; & hoc modo essentia prout est in Patre & ab eo communicatur Filio per generationem, fundat relationem paternitatis: & eadem prout est in Filio à Patre per generationem accepta, fundat relationem filiationis. Et eodem modo loquendum est de fundamento reliquarum duarum relationum, quod etiam significavit S. D. in allegata distinctione vbi sic loquitur. *Paternitas, & filiatio* habent fundamentum in respectu secundum naturam ipsam, quæ communicantur secundum communicationem naturæ. Quibus verbis naturam

A sub actione significauit, quæ ratio propria & formalis est fundandi relationes praedictas, & inde solam hic actionem expressit: quia formaliter loquebatur, vt etiam aduertit Capr. in *i. dist.* 31. q. 1. a. 2. *Scoti contra 2. par. concl.* quem sequitur Iauellus super hoc a.

Quantum est, cùm ait S. D. ex qualibet processione consequi tantum duas relationes reales, quarum una sit procedentia à principio, & alia ipsius principij &c. intelligendum esse in subiecta materia diuinorum, de quibus loquimur. Deinde extendendo propositionem hanc ad omnem etiam processionem creatam verissima est per se, & immediatè loquendo; Nam cùm filius in humanis generatur à Patre, plures aliae relationes reales emergunt præter paternitatem & filiationem, nimirum æqualitas aut inæqualitas, similitudo aut dissimilitudo, quæ sunt relationes reales; sed haec relationes non per se ac immediatè eō surgunt ex generatione vt generatio est, sed vt talis est; quia si est communicatio naturæ cum eius diuisione; habet enim humanitas in Socrate Patre, & in Platone filio realem distinctionem numeralem & esse diuersum: ex qua diuersitate cum vnitatis specifica fundamento sequuntur relationes praedictæ & aliae plures.

Quintum est, non omnes quatuor praedictas relationes distingui realiter ab initio, sed tres eorum tantum, videlicet paternitatem, filiationem & processionem; Spiratio vero quæ relatio est communis Patri & Filio, eadem est realiter cum relationibus paternitatis & filiationis. Nam in diuinis non est realis distinctio, nisi per oppositionem relatiuum; praedictæ vero tres relationes s. paternitas, filiatio & processio realem habent oppositionem ab initio; Spiratio vero nec paternitati opponitur neque filiationi; quamobrem nec ab eis realiter, sed ratione tantum distinguitur absolute loquendo; alioquin non esset trinitas in diuinis, sed quaternitas. Verū, quæ sit inter spirationem & praedictas duas relationes distinctio, latissimè disputabitur *mf. q. 32. a. 2.* Vide etiam, si placet, dubitationem hic propositam & solutam à Iauel. & aliam apud Zumel. Vide etiam D. Th. in *i. dist.* 29. q. 1. a. 3.

D Postremò aduerte relationem verbi ad dicentem, & è contra, relationem imaginis, & relationes distinctionis viuis personæ, vel relationis ab alia, non ponere in numerum cum praedictis, vt suis locis ostendetur. Vide, si placet, quæ scribit Suar. lib. 5. de relat. diu. c. 2.

QUAESTIO XXIX.

De personis diuinis, in quatuor articulos diuisa.

P Remissus autem his, quæ de processionibus, & relationibus præcognoscenda videbantur, necessarium est aggredi de personis.

E Et primò secundum considerationem absolutam, & deinde secundum comparatiuam considerationem. Oportet autem absolutè de personis, primò quidem in communis considerare, deinde de singulis personis.

Ad communem autem considerationem personarū quatuor pertinere videntur: primò quidem significatio huius nominis persona. Secundò vero numerus personarum. Tertiò, ea quæ consequuntur numerum personarum, vel ei opponuntur, vt diuersitas, & similitudo, & huiusmodi. Quartò vero, ea quæ pertinent ad notitiam personarum.

Circa primum queruntur quatuor.

Primò, De diffinitione personæ.

Secundò, De comparatione personæ ad essentiam,

Substantiam, & hypostasim.

Tertio, vrum nomen personae competit in diuinis.

Quarto, Quid ibi significet.

Ratio ordinis huius questionis ad precedentem, & articulorum eius inter se.

PERSONAE, ut infra dicemus, per relationes constituuntur & distinguuntur; Igitur post questionem de relationibus sequitur questio de personis. De quibus proponit S. Th. se tractatrum, primò quidem secundum absolutum earum considerationem; deinde per comparationem ad essentiam, ad relationes, ad actus notionales & ad inuicem. Sed absolute consideratio personarum duplex est, una in communi, & alia in particulari de singulis personis. Ad communem considerationem, inquit S. Th. quatuor pertinent. Primo significatio huius nominis *persona*. Secundo numerus personarum. Tertiò ea quæ consequuntur numerum personarum, vel ei opponuntur, ut diversitas, similitudo & huiusmodi. Postremo ea, quæ pertinent ad notitiam personarum. Prima igitur questione de personis agit de significacione huius nominis *persona*; de cuius nominis ratione differit primo S. Th. in communi. Secundò de eadem agit in particulari, prout inuenitur in diuinis. De ratione huius nominis in communi tractat dupliceriter: primo absolute in presenti articulo; secundo comparando rationem huius nominis persona, ad rationes horum nominum hypostasis, substantia, &c.

ARTICVLVS I.

De diffinitione personae.

169
3. q. 2. art. 2.

cor. & 1. di-

2. art. 1. c.

pot. q. 2. art. 2.

& ac vno.

a. 1.

* 3. pag à

prin. lib.

2

Præterea.

Substantia (prout ponitur in diffinitione personae) aut sumitur pro substantia prima, aut pro substantia secunda; si pro substantia prima, superflue additur individua, quia substantia prima est substantia individua; si vero stat pro substantia secunda, falsa additur, & est oppositio in adiecto. Nam secunda substantia dicuntur genera, vel species. Ergo diffinitione est male signata.

3

Præterea.

Nomen intentionis non debet ponit in diffinitione rei. Non enim est bona assignatio; si quis diceret, homo est species animalis. Homo enim est nomen rei, & species est nomen intentionis: cum igitur persona sit nomen rei: significat enim substantiam quandam rationalis natura. Ergo inconveniēter individuum (quod est nomen intentionis) in eius diffinitione ponitur.

4

Præterea.

Natura est principium motus, & quietis in eo, in quo est per se, & non per accidens, ut dicitur

lib. 2. Phys.

in 2. Phys.

* Sed persona est in rebus immobilibus, sicut in

tex. 3. 10. 2.

Deo, & in Angelis. Non ergo in diffinitione personae debuit poni natura, sed magis essentia.

5

Præterea.

Animas separata est rationalis natura

individua substantia, non autem est persona. Inconveniēter ergo persona sic diffinitur.

Respond.

Dicendum, quod licet vniuersale, & par-

ticularie inueniantur in omnibus generibus, tamen

speciali quodammodo individuum inuenitur in genere

substantiae. Substantia enim individuatur per seipsum;

sed accidentia d. individuatur per subiectum, quod est

substantia. & Dicitur enim hoc albedo, in qua est in

hoc subiecto. Vnde etiam convenienter d. individua sub-

stantia habent aliquod speciale nomen præ alijs. De-

bent enim hypostases, vel prima substantia. Sed ad-

D. 17.

240

D. 729.

A. buc quodam specialiori & perfectiori modo inuenitur particulae, & individuum in substantijs rationalibus, que habent dominium sui actus, & non solum aguntur sicut alia, sed per se agunt, actiones autem in singularibus sunt. Et ideo etiam inter ceteras substantias, etiam quoddam speciale nomen habent singularia rationalia natura: & hoc nomen est persona. Et ideo in predicta diffinitione + persona ponitur substantia individualis, in quantum significat singulare in genere substantiae, additur autem rationis natura, in quantum significat singulare in rationalibus substantijs.

Ad Primum ergo dicendum, quod licet hoc singulare, vel illud diffiniri non possit, tamen id, quod pertinet ad communem rationem singularitatis, diffiniri potest. Et sic Phil. * diffinit substantiam primam, & hoc modo dif-
finit Boet. personam.

B. Ad Secundum dicendum, quod secundum quoddam d. substantia in diffinitione personae ponitur pro substantia prima, quæ est hypostasis; neq; tamen superflue additur individua, quia nomine hypostasis, vel substantia prima, excludit ratiō vniuersalis, & partis. Nō dicitur, qd homo comunitate hypostasis, neq; etiā manus d. cum sit pars; sed per hoc, qd additur individua, excluditur à persona ratiō assumptibilis, humana enim natura in Christo non est persona, quia est assumpta à digniori, s. verbo Dei. Sed melius dicendum est, quod substantia accipiatur communiter prout dividitur per primam, & secundam. & per hoc, quod additur individua, trahitur ad secundum pro substantia prima.

C. Ad Tertium dicendum, quod quia substantiales differentia non sunt nobis nota, vel etiam nominatae non sunt, oportet interdū vti differentijs accidentiis alibus loco substantialium, puta, si quis diceret, Ignis est corpus simplex calidum, & secum. Accidentia enim propria sunt effectus formarum substantialium, & manifestant eas. Et similiter nomina intentionum possunt accipi ad diffiniendis res, secundū quod accipiuntur pro aliquib. nominibus rerū quæ non sunt posta. Et sic, hoc nomine individuum, ponitur in diffinitione personae ad designandum modum subsistendi, qui competit substantijs particularibus.

Ad Quartum dicendum, quod secundum Philos. in 5. Lib. 5. tex. Metap. * Nomen naturæ primo impostum est ad signifi- 5. 10. 3. cādām generationem vienium quæ dicitur naturas.

D. E. Et quia huiusmodi generatio est à principio intrinseco, extensum est hoc nomen ad significandum principiū intrinsecum cuiuscumq; motus. Et sic diffinitur natura in 2. Phys. * Et quia huiusmodi principium est formale, vel materialie, communiter iam materia quam forma di- 564
citur natura. Et quia per formā compleetur essentia vniuersitatis rei, communiter essentia vniuersitatisque rei

(qua significat eiu[m] diffinitione) vocatur natura. Et sic accipitur hic natura. Vnde Boet. * in eodem lib. dicit, quod natura est vniusquaque informans specifica differentia. In lib. de 2. mat. in pag. 2. Phys. * Et quia huiusmodi principium est formale, vel materialie, communiter iam materia quam forma di- 10. 2.
citur natura. Et quia per formā compleetur essentia vniuersitatis rei, communiter essentia vniuersitatisque rei

E. (qua significat eiu[m] diffinitione) vocatur natura. Et sic accipitur hic natura. Vnde Boet. * in eodem lib. dicit, quod natura est vniusquaque informans specifica differentia. In lib. de 2. mat. in pag. 2. Phys. * Et quia huiusmodi principium est formale, vel materialie, communiter iam materia quam forma di- 10. 2.
citur natura. Et quia per formā compleetur essentia vniuersitatis rei, communiter essentia vniuersitatisque rei

F. Et quia huiusmodi principium est formale, vel materialie, communiter iam materia quam forma di- 10. 2.
citur natura. Et quia per formā compleetur essentia vniuersitatis rei, communiter essentia vniuersitatisque rei

G. Ad quintum dicendum, quod anima est pars humanae speciei. Et tde, licet sit separata, quia tamen retinet naturam vniuersitatis, non potest dici substantia individua, quæ est hypostasis, vel substantia prima, sicut nec manus, nec quæcumque alia partium hominis. Et sic non competit ei neque diffiniri persona, neque nomen.

H. Sensus quæstii.

S. CIENDVM est, diuersas à Doctoribus allatas 1. Diffinitio suisse personæ diffinitiones. Prima est Boetij, personæ ex de qua agit in presenti articulo. Secunda est R. de Boet.

S. Viætore lib. 4. de Trin. c. 28. qui volens corrigerre 2. Diffinitio Boetij, dicebat personam, prout de ex Ricardo.

Deo dicitur, esse diuinæ naturæ incommunicabilem existentiam. Tertia fuit quorundam Magi- 3. Diffinitio ex Magi.

stro.

strorum, qui erant tempore D. Tho. qui sic dif- finiebant personam: Persona est hypothesis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. Has duas diffinitiones ultimas recenset S. Tho. in hac q. a. 3. ad 2. & 4. Et 1. dist. 25. q. 1. a. 1. ad 8. arg. Sed quoniam distinctio Boetij omnia complectitur, que per alias diffinitiones exprimitur, ut vide- bimus; id est haec ceteris anteponitur, & sola ex- minatur à S. Th.

Forma Textus.

PRAEMISSIS tribus individuorum differen- tias quo ad corum dignitatem sive perfectio- nem, respondet quæsito unica conclusione.

Distinctio est; licet vniuersale & particulare inueniantur in omnibus generibus; tamè speciali quodam modo individuum inuenitur in genere substantia, prout in textu &c. Ex quo dis- cursu colliguntur tres individuorum differentiae secundum dignitatem sive perfectionem. Prima est individui accidentis, quod individuatum per subiectum, quod est substantia. Secunda est individui substantiae absolute sumptu, quod in duobus differt ab individuo accidentis: Primò quia individuatum per seipsum: Secundo quoniam ha- bet speciale nomen; dicitur enim hypostasis & prima substantia. Tertia est individui substantiae rationalis sive intellectualis: quod individuum du- plicem addit dignitate super reliqua individua substantiae primæ quo ad modum essendi principi- um operationum; quia scilicet individuum rationalis naturæ solù inter omnia habet dominium sui actus, quod ad maximam dignitatem perti- net individui; quoniam actiones sunt singulari, ut dicitur i. Metap. Secunda est quo ad specialita- tem nominis; quia reliqua ut individua sunt talis naturæ, puta irrationalis, nomen proprium non meruerunt; hoc autem sortitum est speciale no- men, quod est persona, propter predicationem di- gnitatem. Est igitur persona nomen individui rationalis naturæ.

Deinde respondetur quæsito tali CONCLU- SIONE. Diffinitio personæ assignata à Boetio est competens. Probatur: Prædicta diffinitio explicat duas substantiales proprietates individui rationalis naturæ, quibus differt ab alijs, ergo est competens; Antecedens declarat sive probatur. Primi dicitur substantia individua per quam particulam differt ab individuo accidentis. Secundò dicitur, rationalis naturæ, per quam differt ab alijs individuis substantiae, quibus duabus particulis perfe- cte explicatur natura, & dignitas individui sub- stantiae rationalis. Nam cum individuum inferioris sit etiam individuum superioris, oportet ut in individuo inferiori puta speciei, sint conditiones speciei & etiam generis; puta in Socrate, quod est individuum hominis, & consequenter etiam animalis, oportet esse conditiones hominis & animalis; Ideo in persona, quæ est individuum rationalis naturæ & consequenter etiam substantia, oportet esse rationalem naturam & substantiam; & ideo utriusque individui conditiones S. Th. posuit in diffinitione personæ.

Expositio Textus.

Referatur
& confuta-
tur error
Valla de si
gnificatione
personæ.

TRIA sunt pro textus explicatione declaran- da. Primum est proprietas significationis huius nominis persona. Ut enim obseruat Cai. & post eum recentiores S. D. interpretes, Laurent. Valla libr. 6. Elegant. cap. 34. Boetij diffinitionem reprehendit dicens nomen personæ non signifi- care substantiam, sed animi vel corporis qualita- tem, per quam unus homo differt ab alio: quo

A sensu dicimus aliquem exercere personam con- fulis, prætoris aut iudicis, vel diutis aut paupe- ris; siquidem vni substantiæ sive supposito ratio- nalnis naturæ conuenient in hoc sensu multæ per- sonæ. Ex quo deducit prædictus Grammaticus non magis Deo conuenire personam quam bru- torum naturæ; putans ea tantum ratione perso- nam Deo conuenire, qua dici nonnunquam solet Deum induere personam irati, misericordis aut liberalis. Sed dum Ludimagister vana vocabulo- rum peritia tumidus notâ inure conatur Boe- tio, quod vocis huius personæ significationem ma- xime propriam & Grammaticis familiare igno- rauerit, duplum in se prodit infiditiam, & cœca temeritate in fidei Catholice petram impingens miserè labitur. Nam Cicero de Oratore dixit, ho- minum esse innumerabiles personas: vbi perso- nam manifeste sumit pro substantia individua rationalis naturæ: quo sensu frequenter usurpat persona vocabulum idem auctor, ut videre est apud Nizolum, & Thesaurum. Et Celsus in Pro- omo lib. primi sic ait: Medicos nihil tentasse indicos quia nemo in splendida persona periculi ari voluerit, co- iectura sua, ne si non seruasset, cecidisse videretur. In legibus iuris civilis frequens est in eadem accep- tione nomen persona, ac præsertim de statu ho- minum lege 1. & 2. & in tit. Per quas personæ &c. In fa- cris etiam litteris Actorum 10. dicitur. Non est per- sonarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Definita est hec veritas in Concilio Lateranensi in capite firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica, vbi sic dicitur: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus tres quidem perso- na, sed una essentia. Et in capit. Damnamus. Una quedam summa est incomprehensibilis, & ineffabili- lis quidem, que veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus tres simul persona &c. In eodem sensu sumit persona nomen in Concilio Tolet. II. in confessione fidei. Et in Concilio Hispal. 2. cap. 23. Et apud Hieronym. in Epist. ad Damasum, cuius titulum est: Quoniam vetusto errore, &c. Et D. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 9. & lib. 7. cap. 6. & apud Hilarium in lib. de Synodo frequenter eadem vox occurrit. In eo- dem sensu legendus est Suarez libr. 1. de Trinitate, cap. 1. vbi diligenter colligit loca Patrum. Est igitur error in fide manifestus negare personam in Deo significare substantiam incommunicabi- lem. Nam eti fortasse nomen persona prima sui impositione aliud quidpiam significauerit quam substantiam, ut videtur affirmare S. D. infra a. 3. ad 2. vltimo tamen ac principaliter impos- sum est ad significandam substantiam intellectualis naturæ incommunicabilem, ut ibidem indicat S. Thomas propter similitudinem ad rem eodem nomine in prima impositione significa- tam. Quomobrem vox illa persona nomen erit analogum primò & principaliter substantiam incommunicabilem absolute sumptam, deinde eandem sub qualitate significans; quamvis in Theologia ferè semper substantiam significet, cu- ius usus rationem optimam reddit Caiet. in titulo.

Secundum quod explicandum occurrit, est dif- ferentia multiplex, quam statuit S. Th. inter indi- uidua substantia & accidentis, & inter ipsam eti- diuidua substantia. Distinguit itaque primò S. Th. individuum substantia ab individuis acci- dentiis; quod substantia individuatur per seip- sum, sed accidentia individuantur per subiectum, quod est substantia; ex qua sequitur alia differen- tia, quod individua substantia habent speciale nomen, individuum autem accidentis communis nomine designatum.

Sed

1. Dubit.

Sed de priori differentia tres dubitationes siue difficultates excitat Caiet. *Prima* est ex parte substantiae; quoniam distinctio numeralis primò conuenit quantitatì, & per illam substantia materiali & accidentibus. Cum itaque de ratione individui substantiae sit distinctio ab alijs, sequitur substantiam materialem individuari quoad intrinsecum distinctium per quantitatem, & non per seipsum. *Secunda* difficultas est ex parte quantitatis, & aliorum accidentium. Nam, ut dicitur 5. Metaphys. Quantum est, quod dividitur in ea, quae insunt, quorum singulum natum est esse hoc. Et in abstractione mathematica datur hæc linea, & hic triangulus nullo imaginato subiecto. De ceteris etiam accidentibus similis est difficultas; est enim conditionalis hæc vera. Si albedo esset in hac quantitate sine substantia, esset haec; Ergo falsa est illa categorica: accidentis individuatur per subiectum, quod est substantia. *Tertia* difficultas est de modo, quo dividuntur accidentis per subiectum: an scilicet intrinsecè vel extrinsecè. Si primò modo, igitur hæc albedo non est vnu per se, nec est in aliquo genere; si secundo modo, igitur accidentis individuatur per seipsum intrinsecè. Quibus dubitationibus fatigat Caiet. dicens hic non agi de substantia tali; puta materiali, sed de substantia absolute; ac proinde universem de substantia individuis, quatenus individua substantiae sunt; sic enim propriè & formaliter sumitur differentia inter individuum substantiae & individuum accidentis; prima enim ac per se differentiae desumendæ sunt ex ratione communis substantiae, & ex ratione communis accidentis; talis autem est prior illa differentia, scilicet quod substantia & eius individuum per seipsum dividuntur: quia substantia, quatenus substantia est, nullam habet dependentiam ab accidente, sicut est contra, individuum accidentis ut sic, à sola substantia necessariò dependet, & ab ea necessariò dividuntur: quod autem vnum accidentis ab alio dependeat & ab eo dividuntur, conuenit illi quatenus tale est, puta qualitas mediante quantitate afficiens substantiam; & similiiter quod aliquid accidentis dividuntur seipso, conuenit ei quatenus tale est, puta quantitas, de cuius ratione est, ut sit diuisibilis in ea, quæ insunt; sed accidentis ut sic, quoniam modo concipiatur sive abstractè sive concreta, essentiali ordinem ac dependentiam haber ad subiectum, sine quo non potest intelligi. Clauditur ergo substantia in accidentis distinctione per additamentum: Nec tamen dividuntur accidentis intrinsecè per seipsum primò, id est, præcisò ordine ac dependentia ad subiectum: quemadmodum substantia ut sic, quatenus hæc, nullam includit dependentiam ad aliquid extrinsecum. *Hanc solutionem* reprehendit Impug. Syl.

3. Dubit.

Solutions
Caiet.

Impug. Syl.

Sylvestri, hoc argumento: Nulla dividuntur est in substantia, quæ non conueniat tali, vel tali substantiae: neque illa est in accidentibus dividuntur, quæ non conuenit tali, vel tali accidenti; Ergo solutio Caiet. falso nititur fundamento. Ante probatur; quia in abstractione nostra nulla est dividuntur, sed in re. Ad propositam verò difficultatem respondet substantiam omnem, etiam materialem, dividuntur per seipsum, & de substantiis quidem immaterialibus, quæ sunt formæ per se subsistentes, docet S.D. *Sap. q. 3. a. 3.* eas per seipsum dividuntur, hoc ipso quod non possunt in materia recipi; substantias autem materiales ait Sylvestri per seipsum dividuntur quo ad id, quod est primarium divisionis principium, quod est materia; quoniam principium divisionis secundarium sit quantitas; de

A qua re supra latè differimus in specie*li controv-*
er-ia ad 2.a. dicitur q. 3. De quantitate vero ait ex D. Thoma: duplē haberi causam individuationis; unam ex subiecto communem illi cum omnibus accidentibus (nam, sicut ex subiecto habet esse, ita & unitatem) aliam ex seipso per situm partium, quia situs de se est hic. Eundem modum dicendi sequitur Iauellus *super hoc articulo* dicens substantiam omnem dividuntur per seipsum, vel seipso tantum, ut immateriales, vel aliquo fui. i. materia sui parte. De quantitate vero ait eam, neque ut accidentis, neque ut hoc accidentis, posse absoluti a subiecto; & dictum Arist. nō officere; quia non affirmat quantitatem esse appetitum ut sit hoc per seipsum.

Sustinendo autem utrumque modum loquendi, nō solum ut probabilem, sed etiam ut verum, *vtrumq[ue] pars.* & consonum doctrinæ D. Thomæ, considerandum est primò descriptionem illam quanti ex 5. Metaphys. scil. *Quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum singulum natum est esse hoc,* non eodem modo conuenire quantitatì, & rei quantæ, nam quantitatì conuenit ut quo, rei vero quantæ ut quod; Nam, ut ante diximus, quantitas est principium divisionis secundarium, scilicet quo ad distinctionem unius dividuntur ab alio; sed etiæ quantæ conuenit ea descriptio ut quod; res enim quanta, i. substantia ea est, quæ dividuntur in partes, quæ à toto diuisæ singulæ sunt hoc aliquid. Et quia quantitas est accidentis, cuius esse est in esse, idcirco, quoniam sit substantia materiali ratio divisionis quo ad distinctionem unius ab alia, ipsa tamen indiget substantia ad sui divisionis sive unitatem, non minus quam ad suum esse; sola namque distinctio, quæ primò est à quantitate, nō est sufficiens & totalis causa divisionis sicuti nec ei sufficiens effendi causa est.

Secundò. Advertendum est divisionem duplex posse conuenire substantiae & accidenti; *Individua-* *tio quomo-* *vno modo in actu, alio modo in potentia sive in aptitudine.* Prior modo non conuenit nisi huic substantiae & huic accidenti: posteriori vero conuenit substantia ut substantia est, & accidenti ut accidentis est; Nam substantia ut sic, habet ex sive natura, qua est ens per se, ut non sit necessariò contrahibilis ad esse hoc per quantitatem, aut aliud aliud alterius generis; accidentis autem ut sic, ex proprio effendi modo, qui est esse in alio, habet ut sibi non repugnet ex alio dividuntur, ut significat Caiet. immò ut hoc sibi vendicet necessariò, ut affirmat Sylv. & Iauell. quod verisimum est; nam etiæ mathematicus lineam aut triangulum complectetur abstractum à materia sensibili, nunquam tamen abstractum à materia intelligibili, quæ est substantia, ut præuenit omne accidentis sensibile, ut alibi docet S.D. Et quoniam diuina virtute separaret quantitas a substantia, ut in Sacramento altaris: nunquam tamen separatur, aut separari potest ab ordine transcendentie eidem essentiali, quem habet ad subiectum, à quo subiecto tanquam ab extrinseco principio sumit divisionem.

Et ex his patet, quid dicendum sit ad argumen- *Sylv. argu-*
tum Sylvestri: nam procedit de actuali divisione; Cai. autem loquitur de aptitudinali. *Soluitur.* *Vel*
dicas, quod sicut in constitutione speciei tria consideramus, s. naturam generis, puta animalis, quæ contrahitur; naturam differentiæ, puta rationalis contrahentis; & ipsam speciem, puta hominem constitutum ex triuusque natura, scilicet, contrati & contrahentis: ita in constitutione dividuntur de genere substantiae tria consideramus, scil. naturam substantiae sive genericæ sive specificæ sum-

sumptam quæ contrahitur & indiuiduatur: materia & quantitatem contrahentem: & ipsum indiuidum ex natura substantia contracta & materia ac quantitate contrahente constitutum; & idem dicendum est proportionaliter de indiuiduo accidētis. Cūm igitur ait Caet. substantiam vt substantia est per seipsum indiuiduari, loquitur de ipsa natura substantiæ, prout contrahitur velut commune genericum aut specificum per differentiam sive proprietatem aut radicem indiuiduationis, cui communi conuenit indiuidatio vt ei quod contrahitur, indiuiduo vero vt ei, quod ex contracto & contrahentibus constituitur. Et secundum hunc dicendi modum conuenit substantia vt substantia, & accidenti vt accidentis est indiuidatio, non aptitudine tantum, sed etiam actu.

Difinitio personæ & explicitus.

Tertium explicatione dignum est tota diffinitio personæ quo ad singulas eius particulas, quæ ferre tota colligitur ex responsionibus argumentorum S. Th. Prima particula est dictio illa substantia, quæ potest sumi duplicitate, vt notat hic S. D. ad 2. vno modo pro substantia prima: & per hoc excluditur ratio vniuersalis & partis, nam nec vniuersale est substantia prima, nec pars, puta manus, vel pes dum est actu pars, sicutque ideo nec vniuersale, nec pars sunt personæ. Secundò modo potest hic sumi nomen substantia communiter, prout diuiditur in substantiam primam, & secundam: ita vt per dictiōnem illam indiuidua contrahatur ad substantiam primam. Ait ergo S. Th. hic accipi posse nomen substantiæ vtroq; modo, sed melius secundo: quo sensu excluduntur accidentia & partes. Secunda particula est vox illa indiuidua, quæ duplicitate sumi potest; vno modo prout negat diuisionem in partes subiectivas: & sic contrahit substantiam communiter dictam ad substantiam primam. Alio modo prout significat idem, quod incommunicabilis: & sic excluduntur à ratione personæ partes omnes sive integrales sive essentiales, vt anima; quoniam sump̄ natura sunt suppositi vniibiles & illis communicabiles; & eadem ratione qualibet essentia vel natura qua naturaliter proprio, & per Dei potentiam, est diuino supposito communicabilis. Vnde nec humanitas Christi, qua ad unitatem suppositi verbi diuini fuit assumpta, est persona; Nec Deitas, vel hic Deus, qui tribus suppositis est communis secundum Christianæ fidei veritatem, est hypostasis vel persona; Nec actiua spiratio, propter carmen causans, quia scilicet communis est Patri & Filio. Sed melius dicendum est, vroque modo sumi incommunicabile, vt significat S. Th. Tertia particula est vox illa naturæ, quam optimè explicat S. Th. in resp. ad 4. Ultima particula est dictio illa rationalis, per quam intelligitur natura intellectuialis communis humana, Angelica & diuina. Hac igitur excluduntur à nomine & ratione personæ vniuersa supposita cuiuslibet alterius naturæ, ab humana, Angelica & diuina.

Ex dictis sequitur hæc tria scilicet indiuiduum, suppositum sive hypostasi, & personam adiuvicem comparari velut superius & inferius. Nam omnis persona est suppositum sive hypostasis, & non è contra; & omne suppositum est indiuiduum, & non è contra.

R E S P O N S I O ad primum argumentum explicatur inferius q. seq. art. 4. & à Caet. in predicationis, vbi agit de diffinitione substantiæ primæ.

C I R C A respons. ad 3. declarat & sustinet Iauell. nomen personæ esse nomen primæ, non au-

A secundæ intentionis ostendens differentiam inter primam & secundam intentionem ex D. Th. & Herueo; de qua subtiliter differit Caet. super Porphyrio in q. de diffin. gen.

ARTICVLVS II.

Vtrum persona sit idem quod hypostasis, subsistencia & essentia.

Ad secundum sic proceditur. Videretur, quod persona sit idem quod hypostasis, subsistencia, & essentia. Dicit enim Boet. * in lib. de duabus natur. quod 1. dif. 2. 4. & 3. & por. 4. Greci in rationalis indiuiduam subsistentiā hypostasis nomine vocauerunt. Sed hoc etiam apud nos significat nomen persona. Ergo persona omnino idem est quod hypostasis. 169

Preterea. Sicut in diuinis dicimus tres personas, ita in diuinis dicimus tres subsistentias. Quod non esset, nisi persona, & subsistencia idem significarent. Ergo idem significant persona, & subsistencia.

Preterea. Boet. dicit in com. predicatorum, quod vsa (quod est idem quod essentia) significat compositum ex materia & forma. Id autem quod est compositum ex materia & forma, est indiuiduum substantie, quod & hypostasis & persona dicitur. Ergo omnia predicta nomina idem significare videntur.

Sed contra est, quod Boet. * dicit in lib. de duabus naturis, quod genera & species subsistunt tantum; indiuidua vero non subsistunt tantum, verum etiam subsistunt. Aliqua-
lam à prince-
lib. videl. 3.
C Sed à subsistendo dicuntur subsistentia, sicut a substantie vel hypostasis: cum igitur esse hypostasis vel personas, non conueniat generibus vel speciebus, hypostasis vel persona, non sunt idem quod subsistentia.

Preterea. Boet. dicit in com. predicatorum, quod hypostasis dicitur materia, vsa autem (id est subsistentia) dicitur forma. Sed neque forma, neque materia potest dici persona. Ergo persona differt à predictis.

Respondeo. Dicendum, quod secundum Philosophum in 5. Met. aph. * substantia dicitur dupliciter. Vno modo Lib. 5. Met. dicitur substantia quidditas rei quam significat diffinitio: secundum quod dicimus, quod diffinitio significat substantia rei. Quæ quidem substantia, Graci vsa vocat, quod nos essentia dicere possumus. Alio modo dicitur substantia subiectum, vel suppositum, quod subsistit in genere substantiae. Et hoc quidem communiter accipiendo nominari potest, nomine significante intentionem. Et sic dicitur suppositum. Nominatur etiam tribus nominibus significantibus rem. Quæ quidem sunt res naturæ, subsistencia, & hypostasis, secundum triplicem considerationem substantia sic dicta. Secundum enim quod per se existit, & non in alio, vocatur subsistencia. Illa enim subsistere dicimus, quæ non in alio, sed in se existunt. Secundum verò quod supponitur alicui naturæ communi, sic dicitur res naturæ, sicut hic homo est res naturæ humana: secundum verò quod supponitur accidentibus, dicitur hypostasis vel substantia. Quod autem hac tria nomina significant communiter in toto genere substantiarum, hoc nomen persona, significat in genere rationalium substantiarum.

Ad primum ergo dicendum, quod hypostasis apud Graecos ex propria significacione nominis habet, quod significet quoddcumq; indiuiduum substantiæ, sed ex sua loquendi habet, quod sumatur pro indiuiduo rationalis naturæ, ratione sive excellentiæ.

Ad secundum dicendum, quod sicut nos dicimus in diuinis pluraliter tres personas, & tres subsistentias, ita Graeci dicunt tres hypostases. Sed quia nomen substantia quod secundum proprietatem significacionis respondet hypostasi, & equitocatur apud nos, cum quandoq; significet essentiam, quandoq; hypostasi, ne possit esse erroris occasio, maluerunt pro hypostasi transferre substantiam quam substantiam.

Ad ter-

d Ad tertium dicendum, quod essentia proprie est id, quod significatur per diffinitionem. Diffinition autem complectitur principia speciei, non autem principia individualia. Vnde in rebus compositis ex materia & forma essentia significat non solum formam, nec solum materiam, sed compositum ex materia & forma communis, prout sunt principia speciei. Sed compositum ex hac materia & ex hac forma, habet rationem hypostasis, & persona. Anima enim & caro, & os, sunt de ratione hominis. Sed haec anima, & hac caro, & hoc os, sunt de ratione huius hominis. Et ideo hypostasis d & persona addunt supra rationem essentiae principia individualia, neque sunt idem cum essentia in compositis ex materia & forma ut supra dictum est, *cum de simplicitate diuina ageretur.

d Ad quartum dicendum, quod Boet. dicit genera & species subsistere, in quantum individualis aliquibus competit d subsistere, ex eo quod sunt sub generibus & speciebus in praedicamento substantiae comprehensis, non quod ipsae species vel genera subsistant, nisi secundum opinionem Platoni: qui posuit species rerum, separatis substantia singularibus. Substantia vero competit eidem individualis in ordine ad accidentia, qua sunt prater rationem generum & specierum.

d Ad quintum dicendum est, quod individualis compositum ex d materia & forma, habet quod subsistit accidenti ex proprietate materiae. Vnde & Boet. dicit in lib. 2. de Trinit. at. *Forma simplex substantium esse non potest. Sed quod per se subsistit, habet ex proprietate sue formae, qua non aduenit rei subsistenti, sed dat esse actuale materia, ut sic individualis substantia possit. Propter hoc ergo hypostasis attribuit materiae, & visio in sua substantiam formae, quia materia est principium substantiae, & forma est principium substantiae.

Sensus questio.

HIC AGIT S. D. de ratione huius nominis persona in comparatione ad sex alia nomina, quae sunt hypostasis, substantia, essentia, substantia, suppositum, & res naturae; de solis tamen primis tribus ut precipuis ac magis visitatis propositum est quæstum. In quo adverte primo sermonem hic esse de persona communiter sumpta, prout extenditur ad personam creatam & in creatam: atque ideo cetera, ad quæ sit comparatio, accipienda esse in eadem communitate. Secundo scito dicti illam idem, non significare tantum identitatem realem, sed etiam formalem inter dictorum nominum significata, ut patet ex discurso litterarum, & ex primo sententiarum, ubi sic proponit quæstum: Videtur, quod dicta nomina nullam distinctionem habeant, sed sint quasi synonyma.

Forma Textus.

DISTINGUIT primo S. D. deinde responder quæstio.

Diffinition duplex est. Prior est ex Aristotele s. metaph. cap. de substantia. Substantia dicitur uno modo quidditas rei, quam significat diffinition, prout dicimus diffinitionem significare substantiam rei: quam rei substantiam Græci vsi vocant, nos autem essentiam dicere possumus; alio modo dicitur substantia subiectum vel suppositum quod subsistit in genere substantiae, & hoc est substantia prima. Posterior diffinition est. Substantia prima potest dupliciter nominari; uno modo nomine significante intentionem: & sic dicitur suppositum; Alio modo potest nominari nomine significante rem, & sic habet tria nomina, quae sunt res naturae, substantia & hypostasis, quae distinguunt secundum triplicem considerationem substantiae primæ. Nam ut per

A se existit, & non in alio, vocatur substantia; quoniam ex substantiere dicimus, que non in alio sed in se existunt; quatenus autem supponitur alicui naturæ communi, dicitur res naturæ: sicut hic homo est res naturæ humanae; Denique, ut supponitur accidentibus dicitur hypostasis vel substantia.

B Ad quæstum autem responder vñica CONCLUSIONE. Persona significat in genere substantiarum rationalium id, quod haec tria nomina, videlicet substantia, res naturæ, & hypostasis, significant communiter in toto genere substantiarum. Haec conclusio sequitur ex præmissis duabus distinctionibus. Nam in primis manifestè constat personæ nomine non idem significare quod nomen essentiae; quoniam essentia quidditas est, ut diximus, quam significat diffinition; persona vero, ut patet ex primo articulo, est rationalis naturæ individualis substantia; quamobrem in creaturis persona distinguuntur realiter ab essentia, in Deo vero secundum rationem. Secundò patet, quomodo differat nomen personæ à reliquis praedictis tanquam speciale à communibus; nam illa omnia sunt nomina primæ substantiæ absolute, nō quatenus est huius, vel illius speciei: nomine vero persona est nomen substantiæ primæ, prout est in natura rationali.

Expositio Textus.

C QVAMVIS in Sacris litteris nomen personæ unde nomine de Deo non inueniatur expressum, sicut ne persona. que nomen hypostasis, suppositi, aut substantia reperitur pluraliter de Deo dictum: id tamē, quod nomina praedicta significant, multipliciter in sacra Scriptura inueniuntur assertum de Deo, dum affirmat Deum esse maximè per se ens Exodi 3. Ego sum qui sum, sic dices Filiis Israel: Qui est misericordia tua ad nos. & perfectissime intelligens Psal. 146. Magnus Dominus noster, & magna virtus eius, & sapientia eius non est numerus. Nec aliquid frequenter occurrit in sacris litteris, quam diuinæ cognitionis, intelligentiae & sapientiae commendatio. Quemadmodum igitur vnitatem essentiae confitemur in diuinis dicentes Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unum esse Deum: ita necesse fuit esse nomen aliquod unum aut multa, quibus ad numerum suè pluralitatem substantiarum confitendum vteremur, ut id ipsum dicemus omnes, & non essent in nobis schismata, & ab hereticorum laqueis & calumnij tutu redderetur Catholica fides. Quamobrem necesse fuit Patribus & Concilijs noua quædam adinuicire vocabula fidem antiquam de Deo significantia, ut reici faciliè possent hereticorum sophismata. Nec vitanda est haec nouitas vt profana; nō enim dissonat à vero scripturarum sensu, ut ait S. D. in articulo sequenti in responsione ad primam. Et quoniam de hoc nomine persona copiosè discutitur in articulo sequenti: de reliquorum significacione pauca quædam hic erunt breuiter adnotanda.

E Primum autem nomen est hypostasis: de cuius significacione & usu multa scribunt recentiores super hoc & sequentis articulo. Legendi sunt Bannes Zumellus & Vasq. disput. 124. vbi Scholastici commentarij de morte metas egressus describit cumulate vniuersa, quæ à quo quis curioso Theologo possunt desiderari de praedicti nominis controuersia inter Catholicos & hereticos, de eius antiquitate, significacione & usu. Quem totum discursum paucissimis verbis complexus est S. Th. in hoc art. & in seq. in resp. ad 3.

Se-

Quæstio XXIX.

Subsistitia. Secundum nomen est subsistitia: de cuius significacione disputant hic Molin. & Vafq. latissimè. Sed huius controversia propria fides est inf. q. 39. a. 4. & 3. p. q. 3. a. 2. & 3. vbi subtiliter examinatur & diffinitur à Caietano: cuius ibidem amplectemur sententiam, & ex eius doctrina recentiorum argumenta diluemus. Ban. hic ea colligit, que præsenti loco videntur necessaria.

Substantia. Tertium nomen est substantia: de cuius significacione agit S.D. in a. præc. in ref. ad 2. & hic etiæ in ref. ad 2. & in a. seq. ad 3. An autem Catholicè poslit affirmari, tres in Deo esse substantias: disputant hic interpretes Bann. Zumellus, Molina diff. 1. & Vafq. c. 5. quorum omnium una est & vera sententia, scilicet affirmandum aut concedendum non esse tres in Deo esse substantias, aut tres personas in Deo esse tres substantias: Primo propter vocis æquiuocationem, de qua D. Tho. hic ad 2. Secundo propter antiquam Ecclesiæ confuetudinem, que nomen substantiae communiter adhibuit ad essentiam significandam, vt ait Augustinus lib. 5. de Trinitate, cap. 9. & lib. 6. c. 4. & ob eam causam afirmat non esse concedendum tres in Deo esse substantias, quod etiam Concilium Toletanum vnde dicimus in fidei Confessione definiuit. Lege, si placet, prædictos expositores.

Suppositum. Quartum nomen est suppositum, quod ait S. Tho. communiter acceptum intentionem significare, non tamen affirmat esse nomen intentionis, cum de Deo dicitur; iam enim videtur vsu receptu, vt ad diuina transferatur, prout primæ intentionis est, & rem significat in natura diuina subsistente. Dicitur verò suppositum, quatenus nomen primæ intentionis est, ex eo, quod sub alijs illi realiter inexistentibus positum sit, sive ea sint accidentia, sive sint essentialia prædicata; Quod verò quidpiam ceteris omnibus sit subiectum, id habet ex hoc, quod est substantia incomunicabilis. Suppositum igitur formaliter significat substantiam incomunicabilem, quæ item est quod hypostasis, & consequenter eadem ratione quæ tres hypostases, tria etiam in Deo supposita Catholicè constitutum.

Res naturæ. Quintum nomen est res naturæ, quod substantiam significat (inquit S. D.) quatenus supponitur alicui naturæ communi: sicut homo est res naturæ humanae. Dubitationem hic mouet Bannes, an concedendum sit in diuinis esse tres res vel tria entia: cui dubitationi nititur satisfacere ex D. Th. in 1. diff. 25. q. vñica, & Magistro ibidem in fine. Sed videnda sunt ea, que diximus inf. q. 31. a. 2. de differentia nominis neutri, & masculini ex D. Th. in 1. diff. 9. q. 1. a. 1. ex illis enim apparet reè dici non posse tres personas esse tria entia; quia neutrum informe est, & essentiam significat, & substantiæ tenetur. Nec S. Th. in d. diff. 25. q. 1. a. 3. dixit tres personas esse tria entia, sed tantum dixit esse tres entes adiectiæ, vt patet ex respons. ad 2. & 3. eiusdem argumentis collatis. Et quamvis ibidem in corpore articuli dicat S. D. ens participialiter & adiectiæ pluraliter prædicari de personis; intelligendum tamen est masculinæ & non neutraliter, vt scilicet dicantur tres entes, & non tria entia. Et per hæc solui facile poterunt argumenta Suar. lib. 3. de Trin. c. 6. vbi eandem tuerit sententiam.

Nomen verò essentie, quod postremò consideramus, ob singularem quam habet à ceteris ex sua significacione differentiam, cum diuinam naturam, quæ una est tribus communis, significet pluraliter de Deo nunquam dicitur. De qua regenda sunt, quæ notat Ban.

Naz. in 1. part. D. Th. tom. 2.

Articulus Tertius.

97

DISPUTAT hic anxiè Vafq. aduersus asserentes tres in Deo existentias, cuius scripta lege, si placet.

ARTICULUS TERTIUS.

Vtrum nomen personæ sit ponendum in diuinis.

A D tertium sic proceditur. Videlur, quod nomen persona non sit ponendum in diuinis. Dicit enim 1. diff. 23. a. Dionys. in prim. de diu. no. Vniuersaliter non est audiendum aliquid dicere nec cogitare de supersubstantiali 9. a. 3. occultâ diuinitate, præter ea, quæ diuinitus nobis ex c. 1. parum sancti eloquij sunt expressa. Sed nomen personæ non à pris-

B exprimitur nobis in sacra Scriptura noui, vel veteris Testamenti. Ergo non est nomine personæ vtendum in diuinis.

2 Præterea. Boet. dicit in lib. de duab. nat. † Nomen persona videtur traductum ex his personis quæ in talibz à principiis tragoedijz, homines representabant. Personæ cip. pag. 3. & na enim dicitur à personando, quia concordante ipsa, pinc. lib. maior necesse est ut volvatur sonus. Gratiæ verò has personas prosopæ vocant ab eo, quod ponatur in facie, atq. ante oculos obtegant vultum. Sed hoc non potest competere in diuinis, nisi forte secundum metaphoram. Ergo nomine personæ non dicitur de Deo nisi metaphorice.

3 Præterea. Omnis persona est hypostasis; sed non men hypostasis non videtur Deo competere, cum secundum Boet. significet id quod subicitur accidentibus, que in Deo non sunt. Hier. tertiam dicit, quod in hoc nomine hypostasis, venenum latet sub melle. Ergo hoc nomine personæ non est dicendum de Deo. Eodem loco nunc proxime dicitur.

4 Præterea. A quoque remouetur diffinitio & diffinitum. Sed diffinitio personæ supra positæ non videtur Deo competere. Tum quia ratio importat discursuam cognitionem que non competit Deo, ut supra ostensum est. † & sic Deus non potest dici rationalis naturæ. Tum etiam quia Deus dici non potest individualiter, substantia, cum principium individuationis sit materia, Deus autem immaterialis est. & neque etiam accidentibus substantiat, utrū substantia a dici possit. Nomen ergo personæ Deo attribui non debet.

Sed contra est, quod dicitur in symbolo Athanasij, Alia est persona Patris, alia Filiij, alia Spiritus sancti. Respon. dicendum, quod persona significat id, quod est perfectissimum in ratione naturæ. scilicet subsistens in rationali natura. Vnde, cum omne illud quod est perfectionis, Deo sit attribuendum, eo quod eius essentia consistit in se omnem perfectionem, & cōueniens est, ut hoc nomine persona de Deo dicatur. Non tanen eodem modo quo dicitur de creaturis; sed excellentiori modo: sicut & alia nomina, que creaturis à nobis imposita Deo attribuuntur, sicut supra ostensum est, cum de diuinis q. 13. a. 3. nominibus ageretur.

Ad primum ergo dicendum, quod licet nomen personæ in Scriptura veteris, vel noui Testamenti, non inueniatur dictum de Deo: tanen id quod nomen significat, multipliciter in sacra Scriptura inueniatur assertum de Deo scilicet quod est maximè per se ens, & perfectissime intelligens. & si autem oporteret de Deo dici solum illa secundum vocem, que sacra Scriptura de Deo tradit, sequeretur quod nunquam in alia lingua posset aliquis loqui de Deo nisi in illa, in qua primo tradita est Scriptura veteris, vel noui Testamenti. Ad inueniendum autem nomina, antiquam fidem de Deo significantia, coegerit necessitas disputandi cum hereticis. Nec hac nouitatem vitare. i. ad Tim. vlt. a. 132

Ad secundum dicendum, quod quamvis hoc nomen personæ, non conueniat Deo quantum ad id, à quo im-

I posse

positum est nomen, tamen quantum ad id, ad quod significandum imponitur, maxime Deo conuenit. Quia enim in comedys & tragedys representabantur aliqui homines famosi, impositum est hoc nomen, persona, ad significandum aliquos dignitatem habentes. Vnde consueverunt dici persone in Ecclesiis, que habent aliquam dignitatem. Propter quod, quidam diffinunt personam dicentes, quod persona est hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. Et quia magna dignitatis est in rationali natura subsistere, ideo omnem dignitatem excedit omnia. Et secundum hoc maximè competit Deo non personae.

In epist. ad Dam. Quidam ve- nientiam reu- stio. 2.

Ad tertium dicendum, quod nomen hypostasis non competit Deo quantum ad id, à quo est impositum nomen, cum nō subsit accidentibus* competit aut quantum ad id, ad quod est impositum ad significandum rem subsistentem. Hier. *autem dicit sub hoc nomine veni- num late, quia antequam significatio huīus nominis esset plenē nota apud Latinos, heretici per hoc nomen simplices deciebat. ut confiterentur plures essentias, sicut confiterentur plures hypostases, propter hoc, quod nomen substantia (cui respondet in Graeco nomen hypo- stasis) communiter accipitur apud nos pro essentia.

A. b. 1. hu- ius q. arg. 1. Lib. 4. de- tri. c. 18. 23.

Ad quartum dicendum, quod Deus potest dicir rationalis natura secundum quod non importat discursum sed communiter intelligibilem naturam. Individuum autem Deo competere non potest quantum ad hoc, quod individuationis principium est materia: sed solum secundum quod importat incommunicabilitatem. C Substantia vero conuenit Deo secundum quod signifikat existere per se. Quidam tamen dicunt, quod diffinitio superioris à Boet. t. data, non est diffinitio personae, secundum quod personas in Deo dicimus. Propter quod Ricardus de sancto Viāt. *corrigerere volens hanc diffinitionem, dixit, quod persona secundum quod deo dicitur, est divina natura incommunicabilis existentia.

Ordo, & sensus questi.

IN CIPIT hic D. Th. agere de persona limitate, prout attribuitur Deo, quod huius questionis præcipuum erat institutum. Et primò queritur an sit in hoc articulo; Deinde quid sit in articulo subsequenti.

In titulo adverte sermonem hic esse de nomine personæ quo ad eius reale & formale significatum, ita vt sensus sit: Vtrum nomen personæ quo ad rem formaliter significatam sit enuncianendum de diuinis.

Forma Textus.

” **P**RIMA CONCL. Conueniens est, ut hoc nomen persona de Deo dicatur. Probatur. Omne quod est perfectionis Deo est attribuendum; sed hoc nomen persona significat id quod est perfectissimum in tota natura; Ergo, &c. Maior probatur; quoniam essentia Dei continet in se omnem perfectionem. Minor autem; quia persona significat substantiam in rationali natura; Ergo significat id quod est perfectissimum in tota natura.

” **S**ECUNDA CONCL. Hoc nomen persona non, eodem modo dicitur de Deo quo de creaturis; sed excellentiori modo. Probatur. Quoniam alia nomina quæ creaturis à nobis imposita Deo attribuuntur excellentiori modo de Deo dicuntur, quam de creaturis; ergo etiam hoc nomen perso- na.

Expositio Textus.

SATIS ostendimus in artic. 1. aduersus Vallam Grammaticum nomen persona secundum suū proprietatem & usum, significare substantiam incommunicabilem rationalis naturæ; cùm itaque sint in Deo tres hypostases sive substantiae incommunicabiles, consequens est in Deo propriæ tres esse personas.

CONTROVERSIA VNICA.

An hoc nomen persona significet id, quod est per- fectissimum?

B

PROPOSITAM difficultatem hic excitat Cai. qui duas assert rationes dubitandi. Prior est: quia natura specifica perfectior videtur individuo; igitur persona, quia est individuum naturæ, non est id quod est perfectissimum. Posterior ratio est: quia si persona significat id quod est perfectissimum; cùm in diuinis sit trium personarum distinctio, sequeretur ibidem esse distinctionem in tria perfectissima.

Rationes dubitandi, et sententiae Expositori, & earum examen, ac resolutio.

Respondet autem Caiet. personam in communione loquendo significare id, quod perfectissimum est in tota natura; non quia personalitas sit perfectissimum omnium, sed quia natura intellectuālis, que naturarum omnium est perfectissima, tunc solum est omnium ens perfectissimum, cùm fuerit in suo esse completo constituta; nunquam autem constituitur in suo esse completo, nisi per seipsum in rerum natura subsistat. Cùm itaque nomen persona significet dignitatem substantiale talis naturæ, s. intellectualis substantis ut sic idem etiam nomen personæ significat id, quod est perfectissimum in tota natura, non solum intellectuali sed etiam simpliciter. Vnde ad primam rationem respondet negando sequelam: primò, quia supponit hic fieri comparationem personæ ad naturam, prout natura distinguitur à persona & è conuero: hoc vero falsum est; quia consideratur hic persona, prout in se claudit naturam, addens ei complementum substantię. Secundo quia argumentum procedit de persona in natura materiali, cuius individua sunt propter naturam: S. D. autem loquitur de persona in communi sive absolutè. Ad secundam negat sequelam; quoniam in ratione personæ in communi non tantum clauditur id, quod est perfectissimum in tota natura, sed aliquid etiam in ea clauditur, quod abstrahit à perfectione & imperfectione, nimis incommunicabilitas, quæ nec perfectionem dicit nec imperfectiōnem: & secundum hanc solam distinguuntur diuinæ personæ, non autem quo ad aliquid eorum, quo formaliter perfectiones sunt. Et quoniam diuinæ naturæ perfectio postulat, vt non solum sit omnis perfectio, sed sit etiam illud omne, quod necessarium est ad perfectionem Dei constituendam: consequens est, vt sicut in summa Dei perfectione clauditur ratio personæ, quæ maxima perfectio est, in eadem etiam claudatur incommunicabilitas, quæ est de ratione personæ, ex quo patet efficacitas discursus D. Th. qui procedit ex perfectione personæ, quatenus consurgit ex omnibus, quæ in ratione eius clauduntur intrinsecè, ex quibus unum est incommunicabilitas, quia persona est res intellectualis naturæ subsistens incommunicabiliter.

Sed hanc resolutionem Caietani sic explicata non intellexerunt S. D. interpres extranei; Nam Valentia hic obicit Cai. Primo, quod affirma-

per-

personam intelligi debere non formaliter ut persona est, sed materialiter scilicet secundum perfectionem ipsius essentiae & naturae in qua subsistit persona. Secundo, quod existimat personalitatem formaliter abstrahere a perfectione & imperfectione, sicut existimat de relatione formaliter, que in diuinis constituit personam: quem sensum etiam accepit Suar. lib. i. de Trin. c. i. Tertio, quod in se cunda ratione dubitandi dixerit sequi personas diuinas distingui perfectissime. Quia omnia falsa imponuntur Cai. Nam in primis aperte constat ex resolutione praedicta summi a nostro Cai. persona formaliter, cum eam accipiat quo ad ea omnia, quae in eius ratione formaliter clauduntur intrinsecè, sive dicant perfectionem sive abstrahant à perfectione & imperfectione: Nec eadem est ratio de relatione formaliter prout dicit ad etiā reale, & de personalitate formaliter sumpta; nam relatio ratione ad formaliter non respicit subiectum in quo est, sed terminum tantum extrinsecum: & ideo non dicitur inherens ut sic, sed subsistens: at personalitas formaliter est subsistens, quae naturam respicit, cui est ratio subsistendi ut ultimum eius complementum; quo fit ut sit perfectio formaliter, & quidem maxima. Et ex his manifestè patet calumnia secundæ falsitas; nam personalitas formaliter secundum Cai. dicit maximam perfectionem, quamvis secundum rationem incommunicabilitatem, quae conuenit diuinæ personæ ratione proprijs ad, quo respicit tam terminum, abstrahat à perfectione & imperfectione. Quod postremo tamen imponitur Cai. de perfectissima distinctione personarum, ex medo videtur codice procelisse, quæ fortassis habebat hic expositor; sic enim legendum est: *sequeretur quod in diuinis esset distinctio in perfectissima, quorum verborum sensum superius expressimus.*

Solutio autem Valentia dicentis absurdum non esse aliquam perfectionem esse in una persona, ut relatio oppositior alteri, & ab ea distinguitur, nec propterea unam personam alterius perfectione carere, cum habeat illam in essentia: quod satist est (inquit) illi ad perfectionis sive infinitatem, quæ ex perfectione etiam essentia constat. Hac inquam solutio, præterquam quod sicut uberrimè superius impugnata in preced. qu. ar. 2. in specie h. controv. facile etiam de fallacie convincitur. Nam relatio, puta paternitas, secundum propriam rationem formalem, qua Patrem constituit & distinguit, est perfectio secundum praedicti expositoris sententiam; ergo ita propria est Patris ut non Filiij. Probatur sequela; nam alioquin paternitas secundum propriam rationem, quæ distinguitur à Filio non esset perfectio, sed tantum secundum communem rationem essentie sibi communem & ceteris in Deo relationibus. Præterea cum ait unam personam habere alterius perfectionem in essentia: vel intelligit habere eam in essentia, quatenus essentia includitur intrinsecè in ratione personæ & eam includit: vel in essentia sicut se sive absolute. Si primum: ergo una persona includitur intrinsecè in ratione alterius. Probatur sequela; quia secundum hoc una persona includeret formale, ac proprium distinctionem alterius ab ipsa; cum illud sit quædam perfectio formaliter, quo altera non caret. Si secundum: ergo non habet alterius perfectionem; quoniam in ratione filiationis non includitur essentia secundum omnem rationem relatiuam, puta paternitatis aut spirationis passiuæ, quarum rationes secundum se formaliter includit, sed tantum secundum rationem absolutam.

A Sylvester ait personam dici perfectissimam non comparando individuum ad suam speciem, sed comparando individuum, quod est persona, ad alia individua, que sunt supposita tantum. Quam sententiam sequitur Suar. loco superius alleg. n. i. ex quo deducit obiectiōnem Caiet. non procedere contra mentem D. Th. ait vero D. Th. tanquam manifestum supponit ex qu. 3. in Deo esse suppositum, & inde concludere esse etiam in Deo personam; quia illi non decit dignitas naturæ, quam persona requirit. Sed hæc interpretatio *impugnatio* misericordie pugnat cum textu praesentis articuli, vbi dicitur personam significare id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in natura rationali. Qua loquendi forma satis aperi efit comparatio naturæ secundum fidei, ad eandem, quatenus subsistens est; hic enim persona est perfectissimum in tota natura, id est inter omnia, quæ possint in natura considerari: quia scilicet natura subsistens, quæ est ipsam persona, perfectior est scilicet non subsistente: si vero supponit et S. D. in Deo esse suppositum: cum suppositum in tali natura, scilicet diuina sit idem formaliter quod persona, supponeret id quod querit. In questo vero tertia probavit esse suppositum in Deo stando in materia absolutorum; & quoniam absoluta subsistens per relativum quasi complectitur: idcirco nihil ibi de nomine persona tractauit, sed in hoc tantum articulo.

B In resp. ad 1. aduerte Dionys. restrictè loqui in materia diuinitatis, de qua ait non esse audendū aliquid dicere nec cogitare, præter ea, que diuinitus nobis ex sacris eloquijs sunt expressa: nam de reliquis supernaturalibus ad Sacraenta & salutem fidelium, & ad regimen Ecclesie pertinentibus plurima sunt in sacris litteris haud expressa, quæ à Christo & ab Apostolis per sacras traditiones de aere in aurem ad huiuscemodi temporis pastores & Doctores, ac fideles peruerterunt; que etiā ab antiquis patribus fuere diligenter Scripturæ commendata. Sed traditiones sunt ideo nuncupatae; quia in sacris & Canoniciis libris sic Deo disponente non fuere descriptæ.

C

ARTICVLVS IV

Vtrum hoc nomen persona significet relationem.

D *Ad quartum sic procedatur. Vuletur, quod hoc non men, persona, non significet relationem, sed substantiam in diuinis. Dicit enim August. * in 7. de Trinit. c. 2. dis. 26. Cum dicimus personam patris, non aliud dicimus quam substantiam patris: ad se quippe dicitur persona, non ad ipsum.*

E *Præterea. Quid querit de essentia. Sed sicut dicit Aug. † in eodem loco, cum dicitur: Tres sunt qui te- stantiam dant in oculo, Pater, Verbum, & Spiritus Trin. c. 3. & sanctus. & queritur: Quid tres? responderetur, tres perso- nae. Ergo hoc nomen, persona, significat essen- tiam.*

F *Præterea. Secundum Philos. 4. Metap. * Id, quod significatur per nomen, est eius distinctio: sed distinctio est. Ergo hoc nomen, persona, significat substantiam.*

G *Præterea. Persona in hominibus & Angelis non significat relationem, sed aliquid absolutum. Si igitur in Deo significaret relationem, diceretur aquino de Deo, & hominibus, & Angelis.*

H *Sed contra est, quod dicit Boet. in lib. de Trin. * quod Post, med. omne nomen ad personas pertinens, relationem signifi- cat. Sed nullum nomen magis pertinet ad personam quam hoc nomen persona. ergo hoc nomen, persona, relationem significat.*

Respondet. Dicendum, quod circa significatio- A nā, nisi sicut unum aliorum ab solutorum. Sed postmo-
nem huius nominis persona in diuinis, difficultatem- dūm accommodatum est hoc nomen persona ad stau-
ingebit, quod pluraliter de tribus prædicatur præter- dum pro relatio ex congruentia sua significations,
naturam essentialium nominum: neque etiam ad ut scilicet hoc, quod stat pro relatio, non solum habeat
aliquid dicitur, sicut nomina que relationem si- ex visu vt prima opinio dicebat sed etiam significacione
gnificant. Vnde, quibusdam visum est, quod hoc sua.
nomen, persona, simpliciter ex virtute vocabuli, es- Ad primum ergo dicendum, quod hoc nomen, persona,
sentiam significet in diuinis, sicut hoc nomen dicitur ad se, non ad alterum, quia significat rela-
Deus, & hoc nomen sapiens: Sed propter instantem, non per modum relationis, sed per modum sub-
hereticorum, est accommodatum ex ordinatio- stantie, que est hypostasis. Et secundum hoc, August. di-
ne Concilij, ut posse ponit pro relatio, & præci- cit quod significat essentiam, prout in Deo essentia est i-
pue in plurali, vel cum nomine partitivo; Ut cum dem cum hypostasi, & quia in Deo non differt quod est,
dicitur tres personas, vel alia est persona Patris, alia & quo est.
filii. In singulari vero potest sumi pro absolute & Ad secundum dicendum, quod quid quandoq; queri-
pro relatio: sed hoc non videtur sufficiens ratio- rit de natura quam significat diffinitio, ut cum queri-
quia si hoc nomen persona, ex vi sua significatio- tur, quid est homo: & respondeatur, animal rationale
n, non habet quod significet nisi essentiam in diu- mortale. & Quandoque vero querit suppositum, ut cum
niis, ex hoc, quod dictum est tres personas, non suffi- queritur, quid nat at in mari? & respondeatur, pescis. Et
set hereticorum quietata calumnia: sed maioris cal- sic querentibus quid tres, respondunt est: tres perso-
umnis data estis eis occasio. Et ideo alijs dixerunt,

quod hoc nomen persona in diuinis, significat simili es-
sentiā & relationem. Quorum quidam dixerunt, quod significat essentiam in recto, & relationem in ob-
liquo, quia persona dicitur quasi per se una. Vnde autem
pertinet ad essentiam: quod autem dicitur per se, implicat relationem obliquam. Intelligitur enim
pater per se esse quasi relatione distinctus a filio. Qui-
dam vero dixerunt e converso, quod significat relationem in recto, & essentiam in obliquo, quia in distinctione
personae, natura ponitur in obliquo. & isti propin-
quus ad veritatem accesserunt.

Ad evidentiam igitur huius questionis considerandum est, quod aliquid est de significatione minus com-
munis, quod tamen non est de significatione magis communis. Rationale enim includitur in signifi-
catione hominis, quod tamen non est de significatione animalis. Vnde, aliud est querere de significatione animalis, & aliud est querere de significatione animalis, quod est homo. Similiter, aliud est querere de significatione huius nominis persona in communi, & aliud de significatione persona diuina. Persona enim in communi significat substantiam individuam ratio-

nalis naturae, ut dictum est*. Individuum autem est, quod est in se indistinctum, ab alijs vero distinctum. Persona igitur in quacunque natura significat id, quod est distinctum in natura illa: sicut in humana natura significat has carnes, & haec ossa, & hanc animam, que sunt principia individuantia hominem; que quidem licet non sint de significatione personae, sunt tamen de significatione persona humana. Distinc-
tio autem in diuini non sit nisi per relationes originis, ut dictum est supra *. Relatio autem in diuini non est sicut accidens inherens subiecto: sed est ipsa diuina essentia. Vnde est subiectus sicut essentia diuina subiectus. Sicut ergo Deitas est Deus, ita paternitas diuina est Deus Pater, qui est persona diuina. Per-
sona igitur diuina significat relationem ut subiectum. Et hoc est significare relationem per modum sub-
stantiae, que est hypostasis subiectus in natura diuina, licet subiectus in natura diuina non sit aliud quam natura diuina. Et secundum hoc verum est, quod hoc nomen persona significat relationem in recto, & essentiam in obliquo, non tamen relationem, in quantum est relatio: sed in quantum significatur per modum hypostasis. Similiter etiam significat essentiam in recto: & relationem in obliquo, in quantum essentia idem est quod hypostasis. Hypostasis autem significatur in diuinis, ut relatione distincta. Et similiter relatio per modum relationis significata, tamen in ratione persona in obliquo. Et secundum hoc etiam dici potest, quod hoc significatio huius nominis persona, non erat percepta ante hereticorum calumniam. Vnde non erat in visu hoc nomen perso-

A nā, nisi sicut unum aliorum ab solutorum. Sed postmo-
dūm accommodatum est hoc nomen persona ad stau-
dūm pro relatio ex congruentia sua significations,
ut scilicet hoc, quod stat pro relatio, non solum habeat
ex visu ut prima opinio dicebat sed etiam significacione
sua.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc nomen, persona,
dicitur ad se, non ad alterum, quia significat rela-
tionem, non per modum relationis, sed per modum sub-
stantie, que est hypostasis. Et secundum hoc, August. di-
cit quod significat essentiam, prout in Deo essentia est i-
dem cum hypostasi, & quia in Deo non differt quod est,
& quo est.

Ad secundum dicendum, quod quid quandoq; queri-
rit de natura quam significat diffinitio, ut cum queri-
tur, quid est homo: & respondeatur, animal rationale
mortale. & Quandoque vero querit suppositum, ut cum
queritur, quid nat at in mari? & respondeatur, pescis. Et
sic querentibus quid tres, respondunt est: tres perso-
nae.

Ad tertium dicendum, quod in intellectu substantia
individua i. distincta vel incommunicabilis, intelligitur
in diuini relatio, ut dictum est.*

Ad quartum dicendum, quod diversa ratio minus
communium, non facit aequiuocationem in magis com-
muni. Licet enim sit alia propria diffinitio equi, & asini,
tamen vniuersitas in nomine animalis, quia commu-
nis diffinitio animalis conuenit vtrig. Vnde non sequi-
tur, quod licet in significatione persona diuine conti-
neatur relatio, non autem in significatione Angelica
persona vel humana, quod non persona aequiuoce dic-
atur. Licet nec etiam dicatur vniuoce, cum nihil vniuocè
de Deo dici possit, & de creaturis, ut supra ostensum
est.*

16
D. 10. Ep. 8.

17

18

In corp. 98

q. 3. 4. 5.

Sensus quæsti.

QVAERITVR & explicatur in hoc articulo
quidditas diuinae personæ. In titulo aduer-
te aliud esse querere, quid significet nomen per-
sonæ; & aliud quid significet nomen personæ diu-
inænam primum commune est, & in t. a. resolu-
tur; secundum autem speciale, quod queritur
in praesenti. Vt enim ait S. D. in littera, persona,
& persona diuina se habet sicut animal & homo,
sive sicut genus & species; vnde illæ duæ dictio-
nes, persona diuina, ponuntur ad circumloquendū
incomplexum nomen; sicut si animal bipes
poneretur loco hominis. Est ergo sensus quæsti:
Vtrum hoc nomen persona de Deo dictum si-
gnificet relationem, sive eam significet formaliter
sive materialiter.

Forma Textus.

QVATVOR sunt huius litteræ partes præci-
pue. In prima assertur ratio difficultatis: in
secunda referuntur opiniones, ex quibus prima
rejecitur: in tertia respondeatur quæsto vñica
conclusione: in ultima reducuntur ad bonum
sensus prædictare opiniones.

Duo priora sunt perspicua in textu.

CONCLUSIO est. Persona diuina significat re-
lationem per modum substantiae, id est, hypostasis in na-
tura diuina. Hec conclusio ex parte subiecti duos
habet terminos, s. persona diuina. Ex parte vero
prædicti tribus constat partibus, quæ illis ver-
bis continentur, relationem, per modum substan-
tiae, & in natura diuina; & quoad singulas declar-
ratur à D. Th. & primo quo ad terminos positos
ex parte subiecti: quoniam aliud est querere
& loqui de significatione personæ, & aliud de
significatione personæ diuinae. Quod probatur;
quoniam aliquid est de significatione minus co-
muni. & quod non est de significatione magis

com.

communis. Nam rationale includitur in significatione nominis, quod tamen non est de significatione animalis. Vnde aliud est querere de significatione animalis, & aliud est querere de significatione animalis quod est homo. Deinde manifestat & probat singulas partes in predicatione contentas, quarum prima est relatio. Probat igitur personam diuinam significare relationem. Persona in quacumque natura significat id, quod est distinctum in natura illa: Sed in diuinis distinctione non sit nisi per relations originis; igitur hoc nomen persona diuina significat relationem originis. Minor patet ex dictis in questionibus praecedentibus. Maior probatur dupliciter: Primo ratione: Persona in communis significat substantiam individuam rationalis naturae, ut dictum est in primo articulo. Sed individuum est, quod est indistinctum in se, ab alijs autem distinctum: Ergo in quacunque natura persona significat id, quod est distinctum in natura illa. Secundo probatur eadem maior exemplum. Persona in natura humana significat has carnes & haec ossa & hanc animam, quae sunt principia individuantia hominem; quae quidem, licet non sint de significatione personæ sunt tamen de significatione personæ humanae. Secunda pars predicta erat illa, per modum subsistentiae. Probatur. Relatio diuina est subsistens sicut essentia diuina; ergo persona diuina significat relationem ut subsistentem. Antecedens probatur dupliciter: primò, quia relatio in diuinis non est sicut accidentis inherens subiecto, sed est ipsa diuina essentia, ut diuina essentia est subsistens; ergo etiam relatio. Secundo; quoniam sicut Deitas est Deus, ita paternitas diuina est Deus Pater: at Deus Pater est persona diuina subsistens; ergo etiam relatio qua est paternitas. Tertia pars continetur illis verbis in natura diuina, quæ declaratur ex differentia diuina relationis ab alijs: quia diuina relatio non est accidentis inherens subiecto, sicut alijs, sed est diuina essentia, & ideo est subsistens sicut essentia diuina subsistit: quibus verbis ait Caet. excludit tacitam obiectionem.

Vltimò S. Th. reducit ad bonum sensum prædictas tres opiniones; Vide litteram & Caietanum.

Expositio Textus.

OBSERVANDVM est primò propositionem illam D. Th. *Aliquid est de significatione nimirum communis, quod non est de significatione magis communis*, intelligendam esse de significatione explicita: sicut homo significat animal rationale explicitè, animal autem non significat hominem aut rationale explicitè, sed tantum implicitè; nam omne superior dicat totum id, quod est de ratione inferiori; alioquin de illo non prædicaretur; Cū autem illud non dicat explicitè (Nam in definitione animalis non ponitur homo) relinquitur vt dicat implicitè.

Secundo aduerte longè diuerso modo significari nomine hominis, rationale, quām haec carnes, & haec ossa significantur nomine personæ humanae; homo namque non explicitè tantum, sed etiam formaliter includit & significat rationale: persona verò humana licet includat has carnes & haec ossa, non tamen ut formaliter significata.

Tertiò Nota D. Th. hic non soluere motuum secundæ opinionis, quod scilicet persona dicitur quasi per se vna &c. cui tamen satisfacit in r. dicens personam dici per se vnam ab unitate personæ, quæ est ex proprietate, non autem ab unitate

A essentia ut supponit & significat illa opinio secunda; & quia S. D. opinionem hanc ad bonum sensum reduxit, admissa etiam illa nominis etymologia; ideo non necesse fuit ea uti responsione, quam in primo senten. adhibuerat.

Mouet hic dubitationem Zumellus ad finem sue disputationis de conciliatione secundæ & tertiaz opinionis, quæ ex ipsis litteræ verbis facillimè solvit, ac proinde gratis in ea dissoluenda laborat & lectoris mentem inutiliter occupat.

CONTROVERSIA VNICA.

B An persona diuina significet relationem formaliter an materialiter tantum?

NO VEM refert A. noster D. antiquorum *Sententie*. Theologorum de proposta dubitatione *Doforum*, sententias, collectis simul eius doctrinæ diuersis locis, in quibus de hac agit materia, nimirum in r. dist. 23. a. 3. & 26. a. 1. & de potentia q. 9. a. 4. ut hic etiam adnotarunt Torres & Zumell. Ex posterioribus autem Dur. in r. dist. 23. q. 1. docet hoc nomen personæ de formalis significare in concreto quandam secundam intentionem: supponere verò pro individuis constitutis ex proprietatibus personalibus; quam sententiam sequitur Torres super hoc a.

Secunda sententia Scoti est in r. dist. 23. & 25. dicentis nomen personæ significare de formalis in concreto incommunicabile naturæ rationalis, & supponere pro rebus realibus, quibus conuenit incommunicabilitas, quæ dicit negationem communicationis; & ideo nomen personæ significat formaliter negationem. Opinionem hanc sequitur Molina diff. 2. & approbat Torres in fine *Comment. huius a.* Eam latè confutat Cai. in 3. p. q. 3. a. 2. & alij; sed Rada controu. 22. explicans sententiam Scoti, trahit eum in sententiam D. Thom. quamvis nonnulla ibi ponat eius doctrinæ repugnativa.

D Inter Thomistas autem & alios etiam expositoris D. Th. magna est concertatio de mente D. Th. in hoc articulo; Nam Caietanus duo dicit: *Primum est D. Th. in q. de Potentia, q. 8. a. 4.* docuisse personam diuinam significare relationem, non formaliter, sed materialiter: *Secundum est*, hic altius S. D. attigisse propriam rationem subiecti id est personæ diuinæ: & affirmare diuinam personam non solum materialiter sed etiam formaliter relationem includere, non tamen determinatè paternitatem aut filiationem. Sententiam seu interpretationem hanc Caiet. sequuntur Bannes, Zumell, Molina, Valentia & Ripa.

E Sed oppositam sententiam nimirum D. Th. idem vtrōque docuisse tenent Capr. in r. dist. 25. q. 1. Autòr tabula aurea in verbo persona num. 21. vbi notat personam significare relationem per modum subtantiaz, & allegat vtrumque locum & alia plura, nulla ibi denotata apparenti contrarietate. Sequuntur eandem opinionem Sylu. Iauell. Torr. Vafq. Suar. de Trin. lib. 7. c. vlt. & Rada: inter quos tamen est diffensio modo sine qualitate significationis. Nam Capreolus, Syluest. & Torres affirmant de mente D. Thoma personam significare relationem materialiter tantum: Iauellus autem, Vafq. Suar. & Rada dicunt sub vna consideratione personam diuinam significare relationem formaliter, sub alia verò materialiter: cum quibus & tandem conuenit Zum.

Sicut Con-
traentia.

Quod si hæc supponit nomen persona ac præ-
fertim diuina significare aliquid reale positivum;
supponit præterea nomen persona aliquo modo
significare relationem; alioquin non posset plu-
raliter de tribus predicari. Quærit autem, num
illud reale positivum quod nomine persona diuina
significatur formaliter sit relativum an abso-
lutum? Nam de significato huius nominis per-
sona, quatenus communissimum est, an sit forma-
liter positivum aut negativum, reale aut ratio-
nis, disputabitur infra cum Scot. Dur. & alijs qu.
seq. a. vlt.

Resolutio:

Nomen per-
sonae diuine
significare
relationem
quod amno-
do formaliter,
et quo-
dammodo
enaueriati-
ter.

SCIENDVM EST primò aliud esse id, quod significatur & aliud id quod supponitur, & demum aliud quod copulatur per nomen. Nam id quod nomen significat, est eius propria ratio ad quam significandam ex institutione per se & immediate referuntur: sicut hoc nomen *animal* significat rationem animalis quæ est substantia animata sensibilis: supponit autem per nomen id quod sub nominis significato directè continetur, ut determinatum sub indeterminato: sicut homo supponitur nomine animalis, quia sub animali directè continetur, ut determinatum sub indeterminato: siquidem homo est substantia animata sensibilis tali anima scilicet rationali: Vnde si addatur determinatio ei, quod est indeterminatum, ut exempli gratia rationale animali: id quod erat suppositum, sit significatum; nam animal rationale significat hominem. Illud autem copulatur per nomen, quod non directè continetur sub nominis significato, sicut determinatum sub indeterminato, sicut particulae aut minus vniuersale sub magis vniuersali, sed utrumque est extra alterius essentiam: sicut album significat disgregatum visus, copulat autem hominem, cui inest albedo.

Formale no-
minis signi-
ficatum.

Materiale
significatum

Persona co-
munita
quid signifi-
cet.

Persona di-
uina quid si-
gnificet.

A latio non est accidens sed substantia; est igitur idem in Deo relatio cum eo quod relatione refertur; ac proinde idem est relatio quod distinctum in natura diuina subsistens; igitur hoc nomine persona diuina significatur relatio materialiter. Secundum quod dicitur est, rectè dictum posse nomen hoc persona diuina significare relationem per modum substantiae quæ est hypostasis: sicut & relationem significat, non ut relationem sed ut relativum id est ut significatur hoc nomine Pater, non ut significatur hoc nomine paternitas; nam relatio sic significata clauditur oblique in significatione diuina personæ, quæ nihil aliud est quam distinctum relatione subsistens in natura diuina. Hęc verò quæ hucusq; diximus ex D. Th. de significatione personæ in nullo differe videtur ab his, quæ docet A. D. in hoc a. nisi quod ibi duo nominis significata distinguit, vnum videlicet materiale, & alterum formale: hic autem ea distinctione non vtitur; quamvis eadem sit doctrina breviori stylo collecta, ut patet conferendo singula utroque dicta. Ad cuius euidentiam

Tertiò Aduertendum est nomen personæ non esse commune vniuocum sed analogum, secundum analogiam proportionalitatis & attributum rationis ad personam diuinam, Angelicam & humanam: & consequenter non habere vnum aliquem conceptum præcisum formalem aut obiectuum, sed vnum tantum proportionaliter immediate representantem personam diuinam, Angelicam & humanam ut similes proportionaliter: ac propterea nomen personæ immediatè significare personam diuinam, Angelicam & humanam. Sed quoniam, ut diximus in contru. de analogia ad a. 5. qu. 13. analogum est medium inter vniuocum & purè æquiuocum: medium autem naturam sapiens extremorum ad alterum comparatum alterum induit, ideo, non raro D. Thomas & Aristoteles analogo videntes ex parte vnitatis, eidem tribuit vniuoci conditiones, nimirum abstractionem, indistinctionem & similia, ut ibidem explicauimus & ex Caiet. & ob eandem causam D. Th. de potentia qu. 9. art. 4. tribuit huic nomini persona suppositionem, quæ propria est vniuocorum: vnde, ibid. in respon. ad 6. dixit, hoc quod persona aliud significet in Deo quam in homine, pertinet ad diuersitatem suppositionis magis quam ad diuersam significationem: Vbi non absolute pronunciat diuersam illam significationem in Deo, & in homine pertinere ad diuersitatem suppositionis, sed comparatiuè loquitur: significans se ut nomine personæ ex parte vnitatis, qua conuenit cum vniuoco. Quod ideo factum existimo; quia nomen personæ sicut & quodlibet aliud analogum quamvis in suo conceptu claudat analogorum differentias sive modos speciales: non tamen eos expresse significat, sed quasi implicitè tantum & confusè; propter quem significandi modum dici potest nomen personæ magis supponere, quam significare personam diuinam, angelicam & humanam.

Quartò Notandum est posse relationem tribus modis per aliquem terminum formaliter significari: Primo per modum relationis aut relativi in actu exercito: ut cum significatur nominibus paternitatis, filiationis, patris & filij; his enim significatur relatio, prout in actu fertur ad terminum: & ideo hæc & similia nomina sunt relativa formaliter. Secundò potest significari relatio formaliter & in actu signato prout scilicet quidditas quædam est: & ita significatur hoc

nōmīne relatio & relativum. *Tertiū* potest significari formaliter, non explicitè per nōmīnem significans exp̄ressē respectum ad aliud, sed implicitè tantum: & hoc dupl̄iciter, vno modo, quia talem rem significat cuius ratio, siue quidditatis perfectè concipi aut explicari minimè potest, nisi vt relativa formaliter intelligatur & explicetur; alio modo quia in communī tantum analogo nomine & conceptu inadæquatè, confusè & implicitè representatur & significatur: quem significandi modum diximus ad suppositionem quodammodo pertinere: quæ tamen implicita significatio dicitur etiam materialis, quatenus actualitate caret explicitæ significacionis. Priori modo persona diuina significat formaliter implicitè relationem; quoniam incomunicabilitas subsistentiæ diuinæ personæ non est nisi relativa formaliter; nec diuina persona constituitur nisi relatione formaliter: Posteriori vero modo nōmīne personæ secundum communissimam sūi rationem significat relationem formaliter, quatenus vna cū subiectu pars, nimis rū persona diuina relativa formaliter est, quam etiam, vt diximus, immediate quāmuis inadæquatè significat commune nōmīne personæ.

Persona duplicitate dividitur. *Quintū Observandum* est personam communiter sumptam posse dupl̄iciter contrahi: vno modo per differentias quasi extraneas à ratione personæ vt persona est, cuius propria ratio est subsistentia incomunicabilis: & sic determinatur differentijs naturæ, in qua persona subsistit: & hoc modo distinguitur in personam diuinam, Angelicam & humanam. *Secundū* potest distinguiri per differentias per se personalitatis vt personalitas est; & sic contrahitur per modos personandi, quibus per se distinguitur ratio incomunicabilis subsistentiæ: vt cum persona diuiditur in personam absolutam & personam relatiuam. Nam ea dicitur persona absolute quæ ex modo absolute constituitur in esse singulari incomunicabili & subsistenti. Illa vero dicitur relativa quæ relatione constituitur in esse singulari & incomunicabili subsistenti; hoc autē habet qualibet diuina persona ex relatione formaliter, qua constituitur in esse personali & subsistenti, quo distinguitur à qualibet alia: & hoc modo persona diuina significantur nominibus Patris Filij & Spiritus Sancti, quæ formaliter significant relationem, sed per modum hypostasis. Igitur hoc nōmīne persona diuina significat rationem personæ vt ad Deum contractam, non per differentiam per se, id est ex proprio modo personandi, qui in diuinis est relatio sub expressa ratione relationis: sed vt contractam quasi extranea differentia, scilicet ex parte naturæ; & ideo quāmuis significet relationem, non tamen eam significat exp̄ressē formaliter, vt relatio est, sed sub ratione personalitatis, talis naturæ: & hoc est, quod docet S. D. cum D. Aug. in resp. ad pri-
mum.

Vltimum aduertendum est, tam nomine personæ diuinæ, quam nomine Patris & Filij & Spiritus S. significari relationem vt subsistentem, vt ait S. Th. sed diuerso modo; nam nōmīne hoc persona diuina primò & formaliter exprimit subsistentiam, relationem autem significat implicitè & in oblique; nam persona diuina idem est quod subsistens relatione distinctum in natura diuinæ at hoc nōmīne Pater relationem primò & formaliter exprimit: subsistentiam autē importat ex modo significandi in concreto, & ex materia siue relationis subiecto, quod relationē sibi realiter & formaliter identificat secundū se; & i-

Adeo propriè loquendo nōmīne persona formaliter significat subsistentiam, materialiter autē relationem: nomina verò Patria, & Filia, & Spiritus S. formaliter significant relationem, subsistentiam autem vt modum.

Ex dīctis sequitur primò concordia dictorum S. Th. Nam in q. de pot. dixit personam diuinam significare relationem materialiter, subsistens verò formaliter; quia cum dico persona diuina, significo personalitatem Dei, non vt contractam per differentiam per se personalitatis, siue per proprium modum personandi, sed vt contractā per differentiam quasi extraneam, quæ est natura diuina; & ideo quāmuis persona diuina sit realiter & formaliter relatio subsistens, non tamen significatur exp̄ressē formaliter relatio per modum relationis hoc nomine persona diuina, sed per modum subsistentiæ siue personalitatis talis naturæ; & quia modus ad rem cuius est modus comparatur vt formale ad materiale, propter dixit ibi S. D. nōmīne personæ diuinæ significari materialiter relationem, subsistentiam verò formaliter. Vbi aduerte exemplum huius nominis homo, quod afferit in dicto loco S. Th. ad explicandum significatū materiale huius nominis persona diuina, esse in aliquo simile, simpliciter autem dissimile. Nam similitudo, propter quam assumptum est illud exemplū, in hoc consistit, quod sicut carnes & ossa materialiter se habent ad humanam naturam, quæ in illis salutatur: ita relatio materialiter se habet ad personalitatem siue subsistentiam personalem, eo scilicet modo, quo res concipitur vt materialis & potentialis respectu proprij modi. Dissimile autem est exemplum illud simpliciter, quoniam id, quod significatur hoc nomine homo, nullo modo constituitur in esse hominis formaliter per carnes & ossa, nec ea claudit in suo quidditatuo cōceptu sicut relatione formaliter constituitur diuina persona in esse subsistenti personali incomunicabili, & eam claudit in suo quidditatuo concep-
tu: Nā relations diuinæ constituunt ipsas personas diuinæ, quatenus sunt ipse[n]t diuinæ personæ, vt suo loco dicemus cū D. Th. & Caiet. & ideo hoc nōmīne diuina persona formaliter quāmuis non explicitè significat relationem, licet quo ad modum significet absolute: quo sit, vt si per impossibile diuina personalitas esset absoluta, significaretur aptè p̄dicto nomine.

Secundū sequitur expositorum fententias verbis inter se magis quām re ipsa pugnātes, facile posse conciliari. Nā quod dicunt Ban. & Vasq. personā diuinam significare relationē implicitè, id est cū eo, quod ait S. D. Capr. Sylu. & Tor. personā scilicet diuinam significare relationem materialiter. Quod verò ait Cai. personam diuinā significare relationem formaliter, verū est quo ad rem significatam; quia nimis significat relationem: & quāmuis eam significat per modum subsistentiæ, principale tamē ad quod significantum est nōmīne impositum, non est modus, sed ipsa relatio. Deinde verum est de formaliter significato, non explicitè sed implicitè modo superius exp̄resso: *Tertiū* verū est cōparando relationē ad naturā cōstat nāq; persona diuina ex essentiā & relatione, veluti ex determinabili & determinate; quāmuis vt sit sub cōmuni cōceptu personalitatis aut subsistentiæ, materialiter tantū significetur. Postremò dici potest cū Iauello, relationē in Deo dupl̄iciter cōsiderari: vno modo vt individualitatem est, siue vt concipitur tāquā proprietas individualis: & sic est vt materialis; quia in reb', quæ apud nos sunt, principiū individuali-

*Conciliatur
dīcti D. Th.
& Exp̄ositorum.*

nis est materia; Secundò potest concepi diuina relatio veluti forma, seu differentia quasi specifica trahens essentiam secundum se communem ad personam: & hoc modo se habet ut formale. Prior modo consideratur à D. Thom. in q. de *Potentia Dei*, & à prædictis tribus expositoribus: posteriori vero modo consideratur hic à Caietano & alijs. Denique dictum illud D. Thom. & Capr. quod hoc nomen *persona diuina* significat formaliter subsistens in natura diuina, verum est de persona diuina secundum communem rationem personæ, in qua cum ceteris conuenit: secundò verum est quo ad modum significandi: tertio verum est quo ad explicitam significationem.

Zumellus. Tertiò sequitur ex dictis falsum esse id, quod affirmant Zum. Suar. & Rada, videlicet personam conceptu præciso abstrahere à persona creata & increata, ab absoluta & relativa; Iam enim diximus nomen personæ tanquam analogum nullum significare conceptum præcisum, sed immediatè singula analogata.

Conclusio-
nes deduc-
tæ, & pro-
batae.

PRIMA CONCL. Nomen personæ non significat intentionem, sive ens rationis. Probatur: quia persona est substantia individua naturæ rationalis; ergo formaliter significat aliquid reale subsistens. Secundò probatur ex doctrina *precedentis articuli*, vbi persona dicitur significare id, quod est perfectissimum in tota natura, & ex articulo primo huius *questionis*, & præterim in *responsione ad secundum*. Tertiò probatur: quoniam intentio non est nisi per opus intellectus, sicut in seculo opere intellectus non essent tres personæ nisi fundamentaliter, & in potentia, quod est erroneum. Quartò: quia omnis intentio secunda est relatio: si ergo persona in concreto significat intentionem secundam, habebit aliquid correlativum ei correspondens, & sic non dicetur ad se, vt ait Aug. nec facile esset assignare tale correlativum. Sed de hac & sequenti conclusione, cumulatè disputabitur in vlt. art. quest. sequentis.

SECVNDA CONCL. Persona de formalis non significat negationem. Hæc patet ex dictis, & late probatur à Cai. in 3. p. q. 4. a. 2.

TERTIA CONCL. Nomen personæ in communione significat formaliter, & expressè subsistens distinctum in rationali natura, formaliter autem & implicitè significat subsistens abolutū & relatiū, ut similia proportionaliter in subsistendo. Hæc patet ex communione canonie analogorum.

QVARTA CONCL. Nomen personæ diuina significat relationem materialiter, quatenus scilicet significat eam, ut informatur tali modo scilicet subsistens, & quatenus implicitè tantum significatur nomine personæ.

QVINTA CONCL. Nomen personæ diuina significat relationem formaliter modus superius explicatis, & præterim, ut inseratur nominibus *Patru*, & *Fili*, & s. s.

Argumenta, & solutiones.

CONTRA primam concl. sunt argumenta re-lata & soluta à Capr. in 1. dist. 23. Contra eandem sunt argumenta Molinæ de quibus agemus in dicto ultimo articulo *questionis sequenti*.

CONTRA tertiam concl. trahi posset argumentum ex doctrina D. Thom. superius relatâ ex *questiobus disputatis*; vbi ex differentia inter nominis suppositionem & significacionem docet hoc nomen *persona* non signifi-

A care formaliter personam absolutam vel relatiuam, sed tantum subsistens distinctum in natura rationali sive intellectuali; supponere vero pro subsistente absoluto, vel relativo. *Sed scilicet diximus* D. Thom. attribuere huic analogo, quod est persona, suppositionem impræprie ob similitudinem unitatis quam habet cum uniuoco; Nam propriè loquendo significat immediatè personam absolutam & relatiuam, ut idem sunt proportionaliter.

CONTRA quartam concl. argumentatur ob 1. chapt. 4. *Caiet. Primò.* De ratione formalis diuinæ hypothesis secundum veritatem est relatio originis, quamvis non ista vel illa; Ergo diuina persona formaliter significat relationem. *Reff. scilicet nullam esse consequentiam nam ratio formalis relationis comparatur ad subsistentiam, quæ est eius modus expresse & formaliter nomine personæ significatus, ut materiale ad forma-*

le. **Secundò.** D. Thom. nihil hic soluit ex distinctione allata in *questiobus disputatis*, sed omnes difficultates soluuntur ex diversitate inter modum significandi & rem significatam; quia scilicet res significata est relatio, significatur autem absolute per modum hypothesis. Ergo. *Reff. nullam esse conseq.* Nam hoc argumē *solum* probatur optimè nostra conclusio; distinctione enim haec in rem significatam & modum significandi in nomine personæ diuinæ est distinctione in materiale & formale, ut ante diximus.

Contra eandem concl. argumentatur Zumel. *Obi. 3.* Homo significat rationale formaliter; quia per id constituitur & distinguuntur; at persona constituitur & distinguuntur relatione. Ergo. *Reff. scilicet nullam esse conseq.* quia rationale est absolute & per modum absoluti constituit: relatio vero non est absoluta, & personam constituit subsistentem, quæ ut subsistens & ut significata nomine personæ concipitur ut absoluta, saltem negatiuè; quia ut sic non includit relationem expresse, quamvis nec illam excludat: Vnde etiam ipse Caiet. in 3. p. quest. 3. art. 2. quasi melius considerans prædicti nominis significacionem sicut: *Sed sicut cum his stat, quod gratia materia & substantia individua, & hypothesis, & persona in diuinis significat relationem non ut ad aliud, sed ut rem hypostaticam: ita stat, quod subsistens, & subsistens significant relationem, ut rem hypostaticam.* Hæc ille. Qua loquendi forma conuenit manifestè cum D. Thom. sententia in *questiobus disputatis*: Idem enim est dictu nomen personæ in diuinis significare materialiter relationem, & idem nomen significare gratia materia relationem in diuinis.

Contra eandem concl. argumentatur Ripa. *Obi. 4.* **E** Primò. Persona significat relationem ut subsistentem, vel per modum substantiæ; Ergo relatio primum significatur, substantia vero ex consequenti, & ut eius modus adiacens illi; Ergo non nisi de materiali. *Respondetur nullam esse consequentiam sed oppositum sequi, ut patet ex dictis.*

Secundò. In nomine personæ includitur natura obliquæ; ergo directè significat relationem.

Respondetur nullam esse consequentiam si dictio illa directè sit idem quod formaliter; nam significat relationem per modum subsistentis, & consequenter significat subsistens formaliter: relationem autem materialiter in sensu iam expresso; quamvis secundum alias considerationes superiorius expressas significetur nomine personæ.

ne personæ relatio formaliter: & hoc est, quod A relatio. *Reph.* subsumptam propositionem quo *solum*. probat argumentum.

Ob. 4. cons. *Contra quintam concl.* argumentatur Capr. ex D. Th. de potentia, & primo probat personam diuinam significare formaliter distinctum subsistens in natura diuina. Sicut se habet persona in communi ad suum significatum: ita se habet persona diuina ad suum: sed persona in communi significat distinctum subsistens in natura rationali; cum hoc exprimatur per diffinitionem persona; ergo persona diuina significat formaliter distinctum subsistens in natura diuina. *Respond.* quod in conceptu subsistentis distincti in natura diuina clauditur intrinsecè relatio in recto significata, quamvis per modum subsistentis: itaque primò & formaliter significatur relatio, secundariò verò subsistentia.

Ob. 2. *Secundo* probat nomen personæ diuinae significare relationem tantum materialiter. Illud est significatum materiale nominis, sine quo saluari non potest significatum eius formale; Sed distinctum subsistens in natura diuina, non potest esse nisi relatiuum; ergo. Maior probatur exemplo huius nominis homo, quod materialiter significat cor, epar, caput &c. sine quibus saluari non potest humana natura. Minor patet. *Reph.* maiorem non esse veram absolute, nisi quando id in quo saluatur nominis significatum, non clauditur intrinsecè & in recto in ipso nominis significato, vt in exemplo cordis &c. respectu naturæ humanæ: non autem ita est de relatione respectu diuinae personæ, vt ante diximus.

Ob. 3. *Terrio.* Relatio non est subsistens, nisi quia est diuina essentia; Ergo nomine persona significatur relatio materialiter. Probatur consequentia; quia persona significat subsistens. *Reph.* antecedens falsum esse formaliter loquendo; Nam eti relatio habeat ab essentia radicaliter ut sit subsistens, quatenus est eadem illi: scilicet tamen formaliter est subsistens, vt aduertit Caietan. *infra q. 40. a. 4.* & consequenter persona diuina, quæ significat subsistens formaliter, significat etiam formaliter relationem ut subsisten-

Ob. 4. *Contra eandem concl.* argumentatur Syl. Relatio ut relatio non est de ratione suppositi generantis; Ergo non significatur formaliter nomine persona. Antecedens probatur; quia relatio originis, quæ est paternitas, fundatur super generare, & consequitur terminum generationis; Nam ideo est Pater (vt dicit August.) quia genuit; Ergo relatio ut relatio non est de ratione suppositi. *Reph.* relationem ut relatio est, posse dupliciter considerari, uno modo ut cōceptam, siue ut est hypostatica forma; alio modo ut exercitam: Primo modo sumendo relationem falsum est antecedens. Ad eius probationem negatur affirmatum: Secundo verò modo verum est antecedens & eius probatio; sed non militat cōtra nostram conclusionem, quæ loquitur de relatione, prout est constitutiva personæ, ut eius forma hypostatica, immo ut est idem formaliter, quod ipsa persona differens ab ea solo modo significandi. Secundò dico conclusionem nostram loqui de relatione in concreto, prout significatur hoc nomine Pater, vel Filius &c.

Ob. 5. *Contra eandem concl.* argumentatur Torres. Inquit S. Th. nomen persona significat relationem in recto, & essentiam in obliquo: non tamē relationem, in quantum est relatio, & loquitur de persona diuina, si autem significaret formaliter relationem, eam significaret, in quantum est

ad illam particulam, in quantum est relatio, posse dupliciter intelligi; uno modo ut reduplicetur ratio formalis & quidditativa relationis: & sic vera est: alio modo, ut reduplicetur siue specificetur modus relationis, ut relatio est: & sic est falsa; & in hoc sensu intelligenda sunt verba D. Th. relata in priori propositione.

Ob. 6. *Secundo.* Si per impossibile esset una persona diuina, vt Iudæi & Saraceni imaginantur: ita propriè Deus esset persona diuina, sicut nunc est: sed tunc non esset relatio; Ergo modò persona diuina non significat formaliter relationem.

Reph. in eo casu non fore eiusdem rationis constitutiu personæ diuinae sicut nūc: licet etiam tunc propriè esset persona; Nam quemadmodū si rationale nunc non constitueret hominem, sicut hucusque constituit, non amplius significaret homo ipsum rationale de formalis; ita si tantum esset una persona diuina, non constitueretur per relationem, neque relatio esset persona diuina, aut è contra, ac proinde non significaret relatio formaliter hoc nomine persona diuina.

Contra eandem, & quartam arguit multipliciter Rada; sed eius argumenta aut cum prædictis coincidunt, aut nullo negotio ex iactis fundamentis solui possunt. Vnum duntaxat propo-

*C*nemus, quod hucusque videtur intactum; Sic igitur arguit. Illi qui dicunt personas diuinas constituti per absoluta, & illi qui dicunt non constituti per absoluta, habent conceptus contrarios; ergo ambo isti concipiunt nomine persona diuina: Probatur sequela; nam alioquin non haberet conceptus cōtradictorios; quia cōtradiccio est affirmatio eiusdem de eodem: sed ambo isti non concipiunt personam diuinam ut relatiuum; quia tunc stultissimus esset ille, qui diceret personas diuinas per absoluta constituti; idem enim esset, ac si diceret relatiuum ut relatiuum, per absolutum constitutum. Propter eādem rationem non concipiunt personam ut absolutam; quia tunc nimis stultus esset, qui personas diuinas per relationes constitui affirmare; esset enim asserere absolutum ut absolutum per relationem habere esse; ergo ambo concipiunt personam diuinam conceptu indifferenti ad absolutum & relatiuum, quam sic concepta vnu in particulari absolutam, alias relatiuum esse affirmat; ergo persona diuina dicit subsistens in natura intellectuali diuina, ut indifferens ad subsistens absolutum & relatiuum. *Reph.* primò *solum*, admisso toto præcedente discursu nullam esse penultimam consequentiam; Nam sequitur tantum eos affirmantes, & negantes habere conceptum personæ communiter sumptæ indifferenter ad absolutum & relatiuum; cum enim persona communiter sumpta dupliciter distingul possit, vt supra diximus scilicet per differentias per se, quæ sunt absolutū & relatiū; & per differentias extraneas siue per accidentis, quæ sunt diuinū, Angelicū & humanū: etiā si persona fuerit distincta per extraneas differentias, adhuc remaneat eius indifferētia & cōmunitas quo ad differentias per se; & ideo qui affirmant diuinā personā esse relatiū, & ille qui negat esse relatiū, in duob⁹ cōueniunt: Primū est distinctione siue limitatio personæ per extraneā differentiā significat hoc nomine diuina; loquitur enim ambo de persona prout est in natura diuina: Secundū est identitas conceptus de persona communiter sumpta, cōcipiunt enim illā ambo ut indifferētē ad absolutū & relatiū; Sed in uno discordant nimis in ea

diffe.

differentia sive modo, quo persona communiter sumpta per se contrahitur ad personam diuinam; cum unus affirmet contrahi per se relatione, alius autem neget, & per absolutum limitari contendat. Itaque non est necesse eos habere conceptum indifferentem de persona diuina, sed tantum de persona communiter sumpta, de cuius limitatione per extraneam differentiam ambo conueniunt, sed in contradictione, quae est per differentiam per se, longe dissident. Secundè respondetur nullam esse ultimam consequentiam; Quoniam admissis predictis disputantes habere conceptum de diuina persona indifferentem ad absolutum & relativum, non sequitur; ergo persona diuina significat indifferens &c. Nam duplex indifferenta potest in aliquo nomine & eius significato considerari; vna quae attendit secundum conceptionem in re fundamentum habentem, ad quam conceptionem per se primò significadum impositum est nomen; sicut nomen *animalis* impositum est ad significandam naturam sensituum, quae realem habet unitatem in pluribus speciebus, & ideo fundat conceptum communem & ad plures illas species indifferentem. Alia est indifferentia nominis & conceptus, quae attendit secundum conceptionem in opinione, vel propria vel alterius falsa fundatam, quae est communitas analogia huius nominis Deus, ad verum Deum & ad idolum, ut explicat S. Th. supra q. 13. a. 10. & talis est etiam communitas & indifferentia huius nominis persona diuina; fundatur enim in sola falsa opinione negantis diuinam personam relatione constitui, & opinantis eam constitui per modum aliquem absolutum; sic enim multiplicat in diuina persona confederations modorum constituendi, cum tamen secundum veritatem sit unus scilicet relativus. Et quemadmodum non valer ista consequentia, Paulus affirmat animal bipes quod est homo, esse rationale, & Petrus negat, & ait esse irrationalis; Ergo conceptus est nomen *animalis bipedis*, sive *hominis* absolute est indifferens ad rationale & irrationalis; ita non valet in re proposita.

QUAESTIO XXX.

De pluralitate personarum in diuinis, in quatuor articulos diuisa.

Deline queritur de pluralitate personarum.

Et circa hoc queruntur quatuor.

Primo, Vtrum sint plures personae in diuinis.

Secundo, Quot sunt.

Tertio, Quid significant termini numerales in diuinis.

Quarto, De communitate huius nominis, persona.

Ratio ordinis huius questionis ad precedentem, & articulorum eius inter se.

IN INTRODUCTIONE praecedentis questionis affertur à D. S. ratio ordinis huius quest. tam ad praecedentem, quam ad subsequentem. Ordo vero articulorum hic est: Proponitur primo questio, an sit pluralitas personarum in diuinis. Secundò questio, quantita sit illa pluralitas. Tertiò quid sit, dum queritur, quid significant termini numerales in diuinis. Postremo, quia ad omnem pluralitatem eius, quod in plura distinguitur, sequitur in

A illo quedam communitas; ea propter in postremo articulo de communitate huius nominis persona disseritur: de cuius pluralitate disputauerat in tribus iam dictis articulis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit ponere plures personas in diuinis.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod non sit ponere plures personas in diuinis. Persona est d. 2 art. 4. nam est rationalis natura individualis substantia. Sed et. c. 4. go sunt plures personae in diuinis, sequitur quod sunt plures substantiae. Quid videtur hereticum.

2. Præterea. Pluralitas proprietatum absolutarum non facit distinctionem personarum, neque in Deo, neque in nobis, multo igitur minus pluralitas relationum. Sed in Deo non est alia pluralitas nisi relationum, ut supra ad dictum est. Ergo non potest dici, quod in Deo q. 27 art. 3. sint plures personae.

3. Præterea. Boe. † dicit de Deo loquens, quod hoc Boe. in libro viii. ante verè unum est, in quo nullus est numerus: sed pluralitas importat numerum. Ergo non sunt plures personae in diuinis.

4. Præterea. Vbiunque est numerus, ibi est totum & pars. Si igitur in Deo sit numerus personarum, erit in Deo ponere totum & partem. Quid simplicitati dicuntur repugnat.

Sed contra est, quod dicit Athanasius, † Alia est persona Patris, alia Filius, alia Spiritus sancti. Ergo Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, sunt plures personae. ^{in suo falso libro filio}

Respondeo. Dicendum, quod plures esse personas in diuinis, sequitur ex præmisso. Offensum est enim supra, quod hoc nomen persona, significat in diuinis relationem, ut rem subsistente in natura diuina. Sub praec. p. autem habitum est, quod sunt plures relations q. 27. a. reales in diuinis. Vnde sequitur, quod sunt plures res 1. 3. c. 4. subsistentes in diuina natura. Et hoc est esse plures personae in diuinis.

Ad Primum ergo dicendum, quod d. substantia non ponitur in differentiatione personae, secundum quod significat essentiam: sed secundum quod significat suppositionem. Quod patet ex hoc, quod additur individualis. Ad significandum autem substantiam sic dictum, habent Graeci nomen hypostasis. Vnde siut nos dicimus tres personas, ita ipsi dicunt tres hypostases. Nos autem non consuevimus dicere tres substantias, ne intelligerentur tres essentiae, propter nominis equivocationem.

Ad Secundum dicendum, quod proprietates absolute in diuinis (vit bonitas, & sapientia) non opponuntur ad innumerabilem, unde neque realiter distinguuntur. Quamus ergo eis conueniat subsistere, non tamen sunt plures res subsistentes, quod est esse plures personae: proprietates autem absolute in rebus creatis non subsistunt, licet realiter abinucent distinguantur, vit albedo, & dulcedo. Sed proprietates relative in Deo, & subsistunt, & realiter abinucent distinguuntur ut supra ad dictum est. Vnde pluralitas rationis proprietatum sufficit ad pluralitatem personarum in diuinis.

Ad Tertium dicendum, quod à Deo propter summam unitatem, & simplicitatem excluditur omnis pluralitas absolute dictorum, non autem pluralitas relationum, quae relationes predicantrur de aliquo ut ad alterum. Et sic compositionem in ipso, de quo dicuntur, non important, vt Boet. * in eodem libro docet.

Ad Quartum dicendum, quod numerus est duplex.